

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1894.

Första Kammaren.

N:o 20.

Onsdagen den 4 april, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.; och dess förhandlingar leddes till en början af herr vice talmannen.

Föredrogs å nyo och företogs paragrafvis till afgörande statsutskottets den 31 sistlidne mars och under gårdagen bordlagda utlåtande n:o 30, i anledning af Riksdagens år 1893 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jemte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1892.

§ 1.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 2.

Herr Wieselgren: För att sätta kammaren i stånd att bedöma den nuvarande ställningen med våra kvinnofängelser, skall jag be att få meddela några upplysningar, hvilka icke tyckas varit för utskottet tillgängliga, men hvilka jag på grund af den särskilda ställning, hvori jag står till fängvårdsstyrelsen, ansett mig böra meddela kammaren.

För att kunna göra detta så fullständigt som nödigt är, måste jag be, att kammaren ville erinra sig det utlåtande, som af statsutskottet afgafs den 5 maj 1892 i anledning af Kongl. Maj:ts då framställda proposition om nytt kvinnofängelse. Detta betänkande, som bifölls af Riksdagens båda kamrar och som därför återfinnes såsom en Riksdagens till Kongl. Maj:t aflättna skrifvelse, innehöll på pag. 21 uttalanden om då redan befintliga kvinnofängelser. Der är anfördt, hvad revisorerna uttalat om kvinnofängelserna i Norrköping och Göteborg. Om det förra säga revisorerna, att detta fängelse befinner sig i ett tillfredsställande skick, och om det senare säga de, att de funnit detsamma synnerligen väl fylla sitt ändamål. De uttala sig vidare om detta senare, att det syntes så väl fylla sitt ändamål, att betänkligheter med skäl torde kunna förefinnas mot

*Ang. central-
fängelset å
Norrmalm.*

Ang central-
fängelset å
Norrmalm.
(Forts.)

dess indragning eller användande på annat sätt än hittills.» Detta måste naturligen gälla såsom ett uttryck af Riksdagens uppfattning. Jag skall gerna erkänna, att jag icke från början tänkt mig saken på detta sätt, då jag helst ville tänka mig en blifvande tvångsarbetsanstalt för qvinnor anordnad i hufvudstaden. Men då Riksdagen uttalat sig som skett och då jag visserligen icke hade något principiellt emot dess uppfattning att invända, så och då jag ock på enskild väg skaffat mig kännedom om att hvarken från Göteborg eller Norrköping skulle vara att vänta anbud å öfvertagande af de förutnämnda fängelserna i sagda städer, så måste ju deraf följa, att dessa fängelser fortfarande borde användas såsom qvinliga gemensamhetsfängelser i landet. Nu ingår i samma skrifvelse den förklaring till Kongl. Maj:t beträffande nytt qvinnofängelse, att Riksdagen ansåge, att man borde afvakta resultatet af 1890 års ändrade strafflagsbestämmelser och af 1892 års cell-lag. Jag är för min del öfvertygad, att kammaren icke fullt uppmätt proportionerna af det inflytande, den nya cell-lagen skall utöfva på vårt fängelseväsen. Jag har en särskild anledning att antaga detta. Då frågan 1892 förekom här i kammaren, tog jag mig friheten att yttra bland annat följande:

Men om man också icke nu kan säkert uppgifva resultatet af 1890 års lagändringar i dess sammanhang med den lag om cellstraffets utsträckning, som är att förvänta, kan dock så mycket med säkerhet sägas, att antalet af qvinliga gemensamhetsfångar kommer att så mycket nedgå, att det icke gerna blir möjligt att med fangar af detta slag fylla flera gemensamhetsfängelser. Men är det så, kan det icke vara lämpligt, att Riksdagen till Kongl. Maj:t ingår med en skrifvelse så motiverad, som utskottets utlåtande gifver vid handen; ty enligt detta synes Riksdagen skola komma att förklara, det tre sådana fängelser böra för de qvinliga straffångarnes lämpliga fördelning bibehållas. Detta är en orimlighet; och jag anser mig därför böra yrka bifall till den motivering, som reservanterna föreslagit och som säger tillräckligt för att motivera ett afslag på Kongl. Maj:ts proposition.»

Det yttrande i motiveringen, som jag dermed afsåg, var just det, som förekom mot slutet af betänkandet, der det heter om arbetsanstalten för försvarslösa å Norrmalm, att den befunne sig »i det skick, att en förändring af densamma borde ega rum»; men heter det, »utskottet föreställer sig, att, oafsedt frågan om fängelsernas framtida förflyttning, genom en ändamålsenlig anordning af redan befintliga lokaler en förbättring i dervaraude förhållanden borde kunna tills vidare åstadkommas, hvilken förbättring i allt fall är af den trängande nödvändighet, att den ej torde böra åsidosättas i afvakten på en ny fängvårdsanstalt, hvilken enligt Kongl. Maj:ts förevarande förslag icke skulle komma att för ändamålet upplåtas förr än omkring fem år härefter.»

Det var dessa ord, som tycktes mig vara fullt klara i sin mening, att vi jemte de två, som förklarats fortfarande böra bibehållas, nemligen fängelserna i Norrköping och Göteborg, borde hafva ännu ett tredje anordnad. Detta fann jag vara fullkomligt oantagligt.

Då ännu hade jag inga siffror för min mening att åberopa, men jag var öfvertygad, att det skulle visa sig, att vi icke behöfde mer än två fängvårdsanstalter för qvinnor, en för straffångar och en för tvångsarbetsfångar. Denna öfvertygelse grundade jag derpå, att man genom en långvarig erfarenhet visste, det svenska domstolarne vid straffmätning för den vanliga medelnivån af brott använde minimilituden; och jag visste ju, att sagda latitud enligt 1892 års lag sänkts för barnamord från fyra till två år och rätt mycket också för itererade tjufnadsbrott, d. v. s. för de brott, som qvinnorna vanligtvis begå. Det var mig häraf tydligt att antalet qvinliga gemensamhetsfångar skulle minskas. En företagen probabilitetskalkyl gaf till resultat, att antalet skulle minskas till omkring sjuttio. En annan sådan kalkyl kom till siffran 60, en tredje fick antalet till 80. Jag antog därför, att antalet skulle komma att stanna mellan 60 och 80 och att alltså de qvinliga straffångar, som skulle utstå sitt straff i gemensamhetsfängelse, skulle kunna rymmas i fängelset i Göteborg. Då nu Riksdagen förklarar, att också fängelset i Norrköping borde bibehållas, var det klart, att för tvångsarbetsfångarne icke skulle behövas någon ny fängvårdsanstalt, utan, då straffångarne internerades i Göteborgs-, tvångsarbetsfångarne borde inrymmas i Norrköpingsfängelset. Nu har tiden gått och den har besannat ifrågakvarande kalkyler. Men om jag än bör vara nöjd med att hafva »fått rätt», har jag dock under denna gångna tid af en annan anledning fått erfaras mycken grämlse; ty med anledning af en kongl. skrivelse till fängvårdsstyrelsen skref denna styrelse till barnhusdirektionen så som i dess förklaring öfver statsrevisionens yttrande anförts; och ehuru direktionens svar blef fullständigt afvisande, sökte dock styrelsen, då det befans, att ett provisoriskt anordnande af en tvångsarbetsanstalt med nattceller skulle kosta så mycket, att på bifall dertill icke borde vara att tänka, påskynda frågans utgång genom att å nyo försöka framkalla ett svar från barnhusdirektionen, men i den rigtning, Riksdagen begärt. Detta svar, hvilket jag från början trodde skola erhållas inom ett par veckor, har styrelsen fått vänta på månad efter månad. Nu har fjorton månader gått, och ännu har intet svar kommit. Kammaren må lätt förstå, att detta varit en mycket svår misräkning för fängvårdsstyrelsen, som hoppades kunna redan före slutet af förra riksdagen till Kongl. Maj:t inkomma med ett fullständigt förslag om ordnandet af återstående fängvårdsfrågor och som sedan varit viss att åtminstone få göra det i god tid under denna riksdag. Nu har hoppet i båda fallen svikits. Det är dock omöjligt för styrelsen att kommendera fram något svar från en kommunal och filantropisk myndighet, hvilken, huru vigtig en fråga må vara, icke har aunnat tid för lösandet af densamma än den, som efter vanligheten kan kallas »öfverloppstid». Det må därför möjligen icke vara så mycket att säga derom; men tiden har emellertid gått och frågan väntar ännu sin lösning.

Man kan emellertid nu med fullt tydliga siffror visa, huru frågan om fångantalet kommer att ställa sig. Redan i början af sistlidna januari hade antalet qvinliga gemensamhetsfångar i Norrmalms

Ang. central-
fängelset å
Norrmalm.
(Forts.)

Ang. central-
fängelset å
Norrmalm.
(Forts.)

straffängelse sjunkit, så att det icke fans flera än 36. Vid samma tid hade antalet sådana fångar i Göteborg sjunkit så mycket, att direktören meddelade, att finge han icke förstärkning i fångantalet, kunde han icke uppehålla de kontraherade arbetena. Då måste således bestämmas, att hela straffarbetsfångantalet på Norrmalm skulle fördelas på de återstående anstalterna, de i Norrköping och Göteborg. Man sände ett antal till hvardera af dem, hvarigenom arbetena å båda dessa anstalter kunde tills vidare uppehållas. Då Riksdagen påpekade, att dessa fängelser borde fortfarande bestå, fick man nemligen tillse, att de arbeten, som der finnas, icke upprekvas; om ett otillräckligt fångantal skulle tvinga entreprenörerna att säga upp kontrakten och draga sig tillbaka, skulle ock följa svårigheter att få nya arbeten i gång. För närvarande är således hela antalet qvinliga straffångar fördeladt endast på dessa båda anstalter i Göteborg och Norrköping. Den siste nästlidne mars, således för några dagar sedan, utgjorde antalet vid qvinnofängelset i Göteborg 60. Af dessa 60 komma under tiden till den 1 juli detta år att afgå 12. Under senare hälften af år 1894 också 12. Vid slutet af detta år finnas således kvar 36 qvinliga fångar vid detta fängelse; hvilket antal är för litet för att uppehålla arbetena der. Under förra halfåret 1895 afgå 11 och under senare halfåret samma år likaledes 11. Det skall således då endast återstå 14 qvinliga fångar vid fängelset i Göteborg. I Norrköpingsfängelset är fångantalet för närvarande 69. Af dessa afgår en före den 1 nästkommande juli. Under senare delen af detta år afgå 8. Således finnas vid slutet af detta år endast 60 kvar. Under nästa års lopp afgå vidare 5 under förra och 8 under senare halfåret, så att vid nästa års slut finnas 47 qvinliga fångar i Norrköping. Det är komplett omöjligt att hålla uppe två fängelser med ett så ringa fångantal. Hittills från början af 1893 dömda qvinnofångar, som efter undergången celltid skola öfversändas till gemensamhetsfängelse, uppgå till ett antal af 7. Utan tvifvel skall man redan nästa sommar nödgas minska antalet i Norrköping genom att derifrån försända flera eller färre för att möjliggöra arbetsdriften uppehållande i Göteborg. Under loppet af nästa år står Norrköpingsfängelset tomt på straffångar. Skola arbetena der kunna uppehållas, måste andra qvinliga fångar, nemligen tvångsarbetsfångarna, flyttas dit från Norrmalm — i öfverensstämmelse med Riksdagens uttalade åsigt om bibehållandet af fängelserna i Göteborg och Norrköping, och då, såsom sig visat, endast två fängelser behövas: ett i Göteborg för straffångar och ett i Norrköping för tvångsarbetsfångar. Detta förhållande har redan kommit oss så nära inpå lifvet, att vi icke kunna tala om någon öfvergångstid.

Nu frågas, huruvida under sådana förhållanden man skulle ansett försvarligt, om fängvårdsstyrelsen på grund af ett Riksdagens under andra förutsättningar fäldt yttrande nedlagt 31,000 kronor på anordningar inom Norrmalmsfängelset? Jag ber ock få fästa uppmärksamheten derpå, att detta Norrmalmsfängelses egentliga ursprung varit höljdt i dunkel. Man har aldrig rätt vetat, när det kom till. Jag har emellertid under arkivforskningar, för att få ljus

i saken, fått reda på det kontrakt, hvarigenom år 1645 öfverens- *Ang. central-
fängelset å
Norrmalm.*
kommelse träffades om denna byggnads uppförande till då kontra-
herad fjerdedel. Mellan år 1645 och något år på 1680-talet har hela
den nuvarande komplexen säkerligen uppförts. Det är således en
byggnad af ganska vördnadsbjudande ålder; och jag skulle här med
skäl kunna påminna om ett ord, hvars visdom ingen lärer förneka,
det nemligen, att ingen fäster »en ny klut på en gammal kläd-
nad, ty det tillsatta rifver bort af klädnaden och hålet varder värre». Det är
vanskligt att börja rifva i hus af 250 års ålder, och om jag
också vill tro, att de nya anordningarna der inom skulle låta sig
göra för det uträknade beloppet, är detta visst icke säkert. Erfarenheter
från liknande fall hafva visat, att kostnaderna icke alltid
stanna vid hvad som beräknats, utan uppgå till åtskilligt mer, än
hvad man förutsett.

Att det dock behöfves en förbättring i förhållandena der, är jag den förste att medgifva. Och då utskottet betonat nödvändigheten att göra något, men inskränkt sig till att säga, att »de missförhållanden, som nu derstädes förefinnas, må, intill dess en fullständig lösning af ofvanberörda fråga vinnes, kunna åtminstone delvis varda afhulpna», skall jag be att få konstatera för kammaren, att denna utskottets önskan i viss mån redan är uppfylld. En af de betänkligaste anledningar till de missförhållanden, som öfverklagats vid fängelset å Norrmalm, hade just sin upprinnelse i sammanförandet derstädes af straffångar och tvångsarbetsfångar. Utan att ingå i mer eller mindre oangenäma eller stötande detaljer, skall jag erinra, att huru man än sökte skilja tvångsarbetsfångarna från straffångarna, var det en plats, der de alltid måste sammanträffa, därför att denna plats var för båda anstalterna gemensam, och denna plats var kyrkan. Det var just der, som trädarne knötos för en mängd stötande förhållanden, som togo sig form i bref och försök att komma i förbindelse med hvarandra, att sluta vänskapsförbund af fränstötande och osmaklig beskaffenhet. Men i samma ögonblick straffångarne förflyttades, hade också denna städse återkommande anledning till missförhållanden upphört att göra sig gällande. Och då det meddelats mig, att statsutskottet fått den uppfattning, att icke något åtgjorts för att förbättra förhållandena, skall jag be att få meddela innehållet af en skrifvelse från fängelsets direktör, deri han på min önskan redogjort för hvad efter förflyttningen af straffångarna åtgjorts i afseende å önskade förbättringar. Ett missförstånd har emellertid förekommit, som jag först ber att få rätta. Någon af de statsutskottsafdelningens herrar ledamöter, som besökt fängelset, läser dervid gjort en fråga, huruvida någon »klassifikation» der genomförts. Och på den frågan hade direktören svarat nej. Af detta nej drogs sedan den slutsatsen, att allt var vid det gamla. Men jag ber att få belysa både frågan och svaret. Det kan icke begäras af någon, som icke är fackman, att han skall kunna röra sig utan möjlighet af missförstånd med de tekniska termerna rörande förhållanden inom den speciellt »penitentiära» branchen, den må nu kallas vetenskap eller systematik. Ordet »klassifikation» är icke det rätta; och om detta tekniska begrepp afsåg

Ang. central-
fängelset å
Norrmalm.
(Forts.)

icke den frågande att vinna den upplysning, som direktören gaf. Man har för längesedan uppgifvit försöken att på klassifikationen grunda någon fängbehandling eller fängförbättring. Den tid, då klassifikationen spelade en roll, ligger långt tillbaka. Den afslöts mot midten af 1830-talet. Till dess hade man sökt åstadkomma allt, hvad man trodde kunna vinnas genom klassifikation. Men alla förhoppningar hade vid den tiden redan grusats, och sedan har den formella klassregistreringen varit utan faktisk betydelse. Redan 1831 lästes i »Jahrbücher der Straf- und Besserungs-Anstalten», som utgafs af den utomordentligt framstående fängvårdsmanen doktor Julius i Berlin, en uppsats, som återgafs på svenska och trycktes i Schmidts Juridiska arkiv. Den hade till titel: »Om klassindelning af fångar i straff- och korrektionshusen» och bestod af två afdelningar, hvilkas rubriker lydde, den ena så här: »klassindelningen låter ej utföra sig, är en idé, som ej kan realiseras», den andra så: »klassindelningen åstadkommer icke hvad den lofvar, utan visar vid närmare efterseende idel vådliga följder och uppenbar menlighet för anstaltens såväl bestraffnings- som förbättringsändamål.» Jag skall icke gå in i ett närmare klagörande af de skäl, på hvilka denne fängvårdsman stödde sina påståenden. Jag endast konstaterar, att från midten af 1830-talet är den dithills så högt skattade klassifikationen fullkomligt bortlagd. Hvad som sedan kommit, är den s. k. individuella fängbehandlingen. Det var frågan, om den behandlingen användes, fängelsedirektören kauske väntat sig, och på den frågan hade han svarat *ja*. På frågan om klassifikationen svarade han *nej*, hvilket var riktigt, ehuru han kanske bort gå längre och tillagt en upplysning om den individuella fängbehandling, han visste vara klassifikationens efterträdare. Han skrifver emellertid nu på min fråga om de åtgärder, som vidtagits för åstadkommande af en bättre ordning bland tvångsarbetsfångarne sedan straffångarnes förflyttning, att i stället för förutvarande 5 sofrum, deraf tvenne begagnades om dagen jemväl till arbetsrum, numera sofrummen äro till antalet 8, deri icke andra fångar än ordningsqvinnor och städerskor uppehålla sig på dagen under arbetstiden, att, förutom förenämnda 2 rum, arbetsrummen före förflyttningen endast voro 3, men äro numera 5 eller rättare 6, då alltid några fångar äro sysselsatta å det s. k. tvättrummet samt att, då numera endast tvångsarbetsfångar användas för alla fängelsets arbeten och handräckningar, en del af dessa äro fördelade till arbete i fängelsets tvätthus, bageri, kök, tillskärningsverkstad, sycellen, hvarest fångarnes egna kläder repareras och iordningställas, samt såsom celluppassning, renhållning m. m.» Vidare säger han: »Genom den sålunda åstadkomna tillökning i sof- och arbetslokaler ha fångarne kunnat fördelas i mindre grupper såväl under natten som under arbetet, och har detta redan visat sig hafva en ganska god verkan, enär naturligtvis flera anledningar till oordningar förekommo, då fångarne voro för mycket hopträngda. Denna tillökning i antalet sofockaler har äfven underlättat de tillförene gjorda försök att, så vidt möjligt är, fördela fångarne på sofrummen med hänsyn till deras lynne, deras mer eller mindre förderfvade vanor

eller seder, dervid äfven åldern och den längre eller kortare tid, de tillbragt inom fängelser m. m., tages i betraktande.» Detta är just, hvad man menar med individuel fångbehandling. Hvarje individ betraktas efter sitt lynne, sina vanor och den längre eller kortare tid han tillbragt i fängelse, och efter dessa grunder fördelas fångarne. Jag skall be att få i detta sammanhang berigtiga en uppfattning, som ofta förekommer och tvifvels utan ock gjort sig hörd i statsutskottet. Man talar rätt ofta om, att det skulle vara nödvändigt att skilja de unga, »relativt oförderfvade» af dessa till tvångsarbete dömda kvinnor från de äldre. Detta föreställningssätt är öfverfördt från straffarbetsfångarnes behandling, men stämmer icke fullt in på tvångsarbetsfångarnes. Man måste komma i håg, att det icke är brott, som fört tvångsarbetsfången till fängvårdsanstalten, icke en viss gerning, som stridt mot samhällets lag, utan brist på karakter, brist på de egenskaper, som samhället fordrar af sina nyttiga och dugliga medborgare, hvad kvinnor beträffar låtja i förening med lättfärdighet och, i ett stort antal fall, dryckenskap. Men dessa egenskaper äro gemensamma för både de unga och de gamla, under det att derjemte för de unga tillkommer ett plus: den sorglöshet, det lättsinne, som särskildt brukar åtfölja ungdomen. Hvarje fängvårdsman med erfarenhet i dessa stycken torde därför ock vitsorda, att de unga äro de värsta och de farligaste. Samma tjänsteman, hvars yttrande jag nyss anför, nämnde vid något tillfälle vid rådsläpning härom, att om det skulle blifva honom ålagdt att sammanföra alla de unga på sina särskilda lokaler utan att uppblanda dem med de äldre, så visste han icke, huru han skulle reda sig. Det ungdomliga lättsinnet och sorglösheten för en framtid, hvilken ännu är dem långt aflägsen, gör dem oregerligast. För de äldre har dock erfarenheten i någon mån haft tillfälle att vara läromästare. Deras kroppar äro mer eller mindre förstörda. De hafva hvar sina vänner från en mer eller mindre lycklig och oförderfvad barndomstid, hvilka hunnit till en jemförelsevis aktad ställning, medan de, betraktande sitt flydda lif, måste säga sig, att, om de skött sig rätt, äfven de kunnat komma till samma ställning som dessa. Tror man, att anger och samvetsförebärrelser äro uteslutna från dessa gamla kvinnors hjertan? Nej, de kunna tala ganska starkt och mäktigt inom dem.

Hvad deremot angår de unga, har erfarenheten hos dem ännu icke fatt spela den roll, som tillkommer den och som den säkerligen äfven hos dem förr eller senare skall vinna. Det är vanligen mycket svårt att få dem att lyssna till varningar och råd; de äro i allmänhet, såsom nyss nämndes, mycket »oregerliga». Den individuella fångbehandlingen går således här ut på att, som det heter i skriften, låta ogräset och hvetet få växa tillsammans. När så får ske i den stora fria världen, får man ock i denna mindre värld, fängelseverlden, följa exemplet och blanda ogräset med hvetet. Jag tror ock, att en hvar, som känner förhållandena, skall gifva mig rätt i att ogräset i detta fall, om än icke undantagslöst, dock mera representeras af de unga än af de äldre. Nu kan man väl fråga: men förekomma då icke fall, att verkligen relativt oförderfvade inkastas i denna förolyckade och sorgliga hop? Jo, sådant förekommer; men

Ang. central-
fängelset å
Norrmalm.

(Forts.)

*Ang. central-
fängelset å
Norrmalm.*

(Forts.)

jag kan icke låta detta tillfälle gå obegagnadt förbi att vitsorda den utmärkta menniskokärlek, hvarmed till fängelsebefälets heder det öfvervakar dylika fall. Det finnes en paragraf, § 13, i 1885 års lag angående lösdrifvares behandling, hvilken möjliggör att räcka en hjälpande hand åt sådana personer — oftast olyckliga flickor från landet, hvilka, utan att känna någon, som kan lemna dem bistånd, ganska hastigt kunna falla, utan att vara verkligt »förderfvade». När nu någon sådan kommer i det olyckliga läge, att hon föres in i tvångsarbetsanstalten, har befälet visat sig hafva ögonen öppna, och räddning har bragts henne; men icke på det sätt, att dessa mindre förderfvade interneras med hvarandra i särskildt rum, utan genom att hvarje sådan separerats från alla de andra, till dess man kunnat åstadkomma utväg att förskaffa henne plats, återskicka henne till sin familj eller få henne intagen i något hem. Så tillgår man i de fall, der verkligen relativt taget oförderfvade kastas in i den mycket beklagansvärda, men också farliga samling, som uppfyller en tvångsarbetsanstalt.

Då nu utskottet uttalar den önskan, att de missförhållanden, som förefinnas inom tvångsarbetsanstalten å Norrmalm, måtte åtminstone delvis varda afhjulpna, ber jag att för kammaren få påpeka, att äfven andra åtgärder kunna krävas än sådana, som man kan åstadkomma med trä och sten, med väggar och dörrar. Sedan åtskilliga år verkar vid denna tvångsarbetsinrättning — såsom den först verkade vid hela centralfängelset, till dess straffångarne derifrån förflyttades — en förening af kvinnor i lyckligare ställning i lifvet än dessa arma, som här intagas, men med öppet och varmt hjerta för dem; och det arbete, som dessa kvinnor utöfva bland sina fallna medsystrar, är en sak att också taga i betraktande; detta arbete har utöfvat ett synnerligen välsignelserikt inflytande. Så länge straffångarne funnos qvar, rigtades af lätt begripliga anledningar föreningens hufvudsakliga bemödanden på dem; men sedan dessa fångar blifvit bortsända, har äfven i detta hänseende en gynsam ställning inträdt för tvångsarbetsfångarne. Det har varit ganska rörande att finna, huruledes dessa arma kvinnor, som ibland tyckas vara fullkomligt otillgängliga för hvarje sedligt höjande impuls, dock af föreningsmedlemmarnes tal till dem, det vänliga sätt, hvarpå de bemöta dem vid skilda tillfällen, blifvit så gripna, att jag vågar säga, att denna ädla verksamhet icke skall kunna vara utan någon förblifvande frukt.

Nu skulle väl kunna sägas: men det är ju här icke fråga om en direkt statsutgift, det gäller endast att kunna inreda nattceller på något billigt vis för redan besparade medel. Jag ber dock att, innan kammaren fattar ett beslut, som möjligtvis skulle kunna försätta fängvårdsstyrelsen i det tvånget att för en otillfredsställande nattcellanordning använda dessa besparade medel, få nämna, hurusom dessa 15,000 kronor samlats på grund af den mest sorgfälliga och vakna sparsamhet, eller, om så önskas, genom snålhet och gnideri — jag skall gerna gå in på det också; ty då det tillkommit mig att inom fängvårdsstyrelsen besluta om dessa medels användande, har jag hittills förvägrat hvarje utgift, som icke kunnat anses absolut

nödvändig. Hvarför? Jo, därför, att jag mer än väl vet, att i den Ang. central-
 stund, när vi äntligen skola kunna nå det mål, hvarför man bör- fängelset å
 jade sträfvat redan år 1840, d. v. s. för 54 år sedan, det icke skall Norrmalm.
 blifva så lätt att skaffa de här för nödiga medlen. Hittills har det (Forts.)
 fogat sig så synnerligen gynnsamt, att fängvårdsstyrelsen har kun-
 nat tillgodogöra sig åtskilliga af de fängelsets marker, som ligga
 under styrelsens disposition. Deri har jag sett en uppfordran att
 söka i hvad på styrelsen ankommer bidra till fyllandet af de icke
 små behof, som skola uppstå, då man vill slutligt genomföra den
 afsedda reformen. Som kammaren finner, är det icke mindre än ett
 belopp af 350,000 kronor, som vid reformens genomförande kräves
 för den afsedda inredningen med nattceller af fängelserna i Norr-
 köping och Göteborg, samt för vidtagande af åtskilliga anordningar för
 ett bättre bedrivande af arbetet der inom. Vidare har fängvårdssty-
 relsen för afsigt att ingå till Kongl Maj:t med begäran om anslag till
 utvidgande af antalet dagceller i fängelset på Nya Varvet för att der
 kunna samla dem, som blifvit dömda till den längsta cellstraffiden.
 När länsfängelserna byggdes, afsågos dessa nemligen hufvudsakligen
 för fångar, dömda till kortare straffid; jemte desse utgjorde fångar
 på vatten och bröd vid dessa fängelsers tillkomst det största an-
 talet af fångarne uti fängelserna i landsorten. Fånggårdar behöfva
 inrättas på ställen, der sådana nu icke finnas o. s. v. Det är med
 ett ord många behof, som skola tillgodoses, för att vi skola kunna
 få vårt fängvårdsväsen försatt i åtrådt skick. Jag tviflar visst icke
 på att kammaren gerna skall vilja bidra till att dessa behof blifva
 tillfredsställda och de därför erforderliga beloppen gifna, men hvar-
 ken kunna herrarne eller jag göra oss blinda för att i dessa tider
 den svenska Riksdagen icke har så godt om penningar att dispo-
 nera öfver och att det finnes andra mycket stora och viktiga kraf,
 som främst af allt måste tillgodoses. Jag kan därför icke hafva
 stor förhoppning, att de belopp, som behöfvas, skola kunna vinnas
 genom direkta anslag. Deremot tror jag, att genom den uppgö-
 relse, som är på väg att bringas till stånd med direktionen för all-
 männa barnhusinrättningen och Stockholms stad, åtminstone det
 mesta af det erforderliga beloppet skall kunna astadkommas, ehuru-
 väl det är möjligt att medlen icke komma att fullt räcka till. Då
 skulle de redan befintliga besparingarna i förening med hvad som
 under ytterligare något år kan blifva besparadt kunna spela en roll,
 och till följd deraf får jag säga, att så gerna jag än ville, att i
 denna stund anordning med nattceller kunde genomföras äfven vid
 fängelset på Norrmalm, jag dock måste bedja kammaren öfverväga,
 huruvida det icke må vara bättre att använda dessa penningar till
 nattcellers anordnande i fängelser, der fångar skola fortfarande för-
 varas, än i ett fängelse, som om ett år skall komma att stå tomt.
 Jag har icke något yrkande att framställa.

Herr Boström, Filip: Såsom kammaren behagade finna, har
 jag antecknat mig såsom reservant vid denna punkt, då jag inom
 utskottet ansett, att någon skrifvelse i ämnet icke borde aflätas. Det
 är som bekant två år, sedan Riksdagen afgifvit något uttalande

*Ang. central-
fängelset å
Norrholm.*
(Forts.)

i detta ämne, och med anledning af detta uttalande har fängvårdsstyrelsen vidtagit åtskilliga mått och steg för att afhjelpa de anmärkta olägenheterna vid ifrågavarande fängvårdsanstalt. Då missförhållandena således redan äro till en stor del afhjelpna och, enligt hvad den föregående talaren meddelat, under den närmaste framtiden komma att ytterligare afhjelpas, anser jag, att det icke är skäl att nu i detta ärende vidtaga någon åtgärd. Den föregående talaren har ock tydligt och klart visat, att något behof icke förefinnes att hafva tre olika straffanstalter för kvinnor. Riksdagens revisorer hafva äfven upprepade gånger förklarat, att kvinnofängelserna i Norrköping och Göteborg befinna sig i ett utmärkt godt stånd, och fängvårdsstyrelsen har gifvit till känna sin afsigt att med stöd af 1892 års cell-lag vidare utveckla anordningarne vid dessa fängelser, så att fängelset på Norrmalm kau anses i den närmaste framtiden vara helt och hållet obehöfligt. Transport af fångarne från fängelset i Stockholm till de båda andra fängelserna bör också lätt kunna verkställas, i synnerhet som fängvårdsstyrelsen uppgjort kontrakt med jernvägsstyrelsen, enligt hvilket i vissa tåg skall medfölja en fångvagn. Kostnaden för transporten bör därför ej heller blifva nämnvärd. Då dessutom utsigt förefinnes, att en öfverenskommelse snart skall komma till stånd med direktionen för allmänna barnhusinrättningen om öfvertagande af den gamla fängelsetomten, torde det icke vara lämpligt att använda de medel, som äro besparade, till vidtagande af förändringar inom fängelset å Norrmalm. Vida lämpligare vore det då att använda den summa, som finnes besparad, till de förändringar, som äro påtänkta vid fängelserna i Norrköping och Göteborg. Såsom redan är sagdt, har det visserligen icke gått vidare fört att få fram denna sak, men fängvårdsstyrelsen har deri gjort hvad den kunnat, då den, med anledning af 1892 års Riksdags skrifvelse, i ämnet aflåtit sina skrivelser dels till direktören vid centralfängelset å Norrmalm och dels till direktionen för allmänna barnhusinrättningen. Med anledning af hvad jag nu haft äran anföra, tillåter jag mig att yrka afslag på utskottets förslag.

Herr Tornerhjelm: Då jag deltagit i denna frågas behandling så väl på afdelningen som i utskottet, ber jag att få redogöra för de skäl, som förmått mig att ausluta mig till utskottets hemställan. Jag kau naturligtvis icke i detalj gendrifuva hvad chefen för fängvårdsstyrelsen anfört, och jag får förklara, att jag hoppas att fängvårdsstyrelsen icke skall uppfatta utskottets uttalande såsom en mot styrelsen rigtad anmärkning. Styrelsen har i denna sak gjort hvad på den ankommit, då den aflåtit skrifvelse i frågan till direktören vid centralfängelset å Norrmalm samt satt sig i förbindelse med allmänna barnhusinrättningen för att försöka få utredd frågan, huruvida direktionen vill öfvertaga den nuvarande fängelsetomten. Jag beklagar, att en stor del af de upplysningar, som lemnades af den förste talaren, icke voro för utskottet tillgängliga, utan hvad utskottet haft att stödja sig vid har varit fängvårdsstyrelsens utlåtande öfver revisorernas framställning och fängelsedirektörens svar i anledning af den till honom stälda remissen. Redan förut har

fängelseförvaltningen förklarar, att »de beklagansvärda individer, som intoges i fängelset, efter uttjänad strafftid ofta utlemnades från fängelset i moraliskt hänseende långt mera sjunkna än vid deras intagande derstädes.» Visserligen uppgafs för afdelningen, att sedan alla straffångar numera blifvit derifrån afförda, återstå endast 136 fångar, men då rummens antal är blott 8, följer häraf, att ändock under nätterna ganska många måste logeras i samma rum — såsom det uppgafs — i ett rum ända till 25. Häraf har utskottet dragit den slutsatsen, att de moraliska missförhållanden, som hafva ansetts vidlåda detta fängelse, ännu skulle fortfara, och att det bästa sättet att råda bot för de förefintligen oegentligheterna vore att inrätta nattceller. Nu har Riksdagen i en föregående skrivelse uttalat, att den ansåge denna fråga vara af mycket trängande beskaffenhet och att, äfven om utsigt förefunnes att snart kunna förflytta fängelset, något dock borde göras för att afhjelpa bristerna derstädes. Det är då naturligt, att, när revisorerna nu åter framhållit behovet af förbättringar, utskottet fäst sig vid fängelsedirektörens förslag att för en kostnad af 31,000 kronor genomföra en ombildning af fängelset och inrätta 148 nattceller, hvadan således en partiel omändring med ett mindre antal celler, der åtminstone en del af fångarne, t. ex. de nykomna, kunde insättas, kan göras för betydligt lägre belopp. Jag får erkänna, att min tanke varit, att det behöfves att sålunda afskilja de nykomna för att skydda dem från beröringen med de äldre fångarne. Nu har chefen för fängenvårdsstyrelsen uttalat en motsatt åsigt och sagt, att de äldre vore mycket beskedliga, men då han tillika förklarar, att de yngste vore de oregerligaste fångarne, kunde det ju ändå vara skäl att för deras räkning inrätta en del nattceller för att således hålla dem afskilda för sig.

Hvad angår frågan, huruvida det skulle vara bortkastade penningar att använda 31,000 kronor till förändring af fängelset på Norrmalm, så ber jag att få uttala en annan åsigt än chefens för fängenvårdsstyrelsen. Vål anser jag, att det skulle vara bortkastade penningar, om fångarne komma att flyttas redan i år, men om fängelset kommer att användas ännu ett eller par år, tror jag icke, att det belopp af 8—10,000 kronor, som skulle erfordras för partielt verkställande af de nödiga förbättringarne derstädes, skulle vara bortkastadt. Om det nemligen förhåller sig så, som man med anledning af fängelsedirektörens officiella rapport måste antaga, att det moraliska tillståndet inom fängelset är långt ifrån tillfredsställande, så kan jag icke anse det vara staten värdigt att bibehålla ett sådant tillstånd, eller att de penningar, som användas till dess afhjelpande, skulle vara bortkastade.

Nu har det yttrats, att det skulle finnas god plats för flere fångar inom fängelserna i Norrköping och Göteborg, och att derför fångarne å Norrmalm inom kort komma att flyttas till dessa fängelser. Om så är, så förfaller en stor del af frågans innebörd. Men jag ber då att få påpeka ett annat skäl. Det har blifvit sagdt, att statens dispositionsrätt till fängelsetomten å Norrmalm skulle bero på att byggnaden der fortfarande anväges till fängelse, så att, om detta skulle nedrivas, barnhusdirektionen skulle kunna återtaga

*Ang. central-
fängelset å
Norrmalm.
(Forts.)*

*Ang. central-
fängelset å
Norrmalm.*
(Forts.)

tomten utan ersättning. Jag vet icke med någon säkerhet, huru härmed förhåller sig, ty jag har icke sett några handlingar i saken. Nu pågå underhandlingar med direktionen om tomtens försäljning för 350,000 kronor. Chefen för fängvårdsstyrelsen beklagade, att direktionens svar på anbudet länge dröjt och ännu icke ankommit, och det kan måhända ännu låta länge vänta på sig. Om man nu uttalade, att fängelset inom kort skall komma att flyttas, utan afseende på om något definitivt aftal dessförinnan blifvit träffadt med barnhusdirektionen — och något sådant syntes framgå af chefens för fängvårdsstyrelsen yttrande, att vid fängelset i Norrköping behöfvat af ett ökad antal qvinliga fångar i och för arbetskontraktens fullgörande vore så stort, att det vore nödvändigt att snart ditflytta en del sådana — så kunde följden deraf blifva, att direktionen afsloge hvarje anbud för att söka slutligen få tomten för intet. Jag tror därför, att det icke kan skada att göra det uttalande, som här föreslagits, äfven ur den synpunkten, att man derigenom skulle öfva ett tryck på direktionen, om den eljest af det ena eller andra skälet skulle vara böjd att ytterligare dröja med sitt svar.

För öfrigt är den skrifvelse till Kongl. Maj:t, som utskottet föreslagit, icke någon bestämd begäran, att fängvårdsstyrelsen skall vidtaga någon åtgärd, utan endast en begäran att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, hvilka åtgärder i afseende å anordningarna inom tvångsarbetsanstalten å Norrmalm må kunna vidtagas, på det att, så snart ske kan, de missförhållanden, som nu derstädes förefinnas, må, intill dess en fullständig lösning af frågan om nya fängelsebyggnaders uppförande vinnes, kunna åtminstone delvis varda afhjelpna.»

Sammanställer man denna hemställan med motiveringen, hvari uttalas, att de åtgärder, som vidtagas, böra stå i lämpligt förhållande till den tidrymd, som ännu kan återstå för fängelsets existerande, tror jag icke, att det är förenadt med någon fara att, äfven efter de upplysningar, chefen för fängvårdsstyrelsen meddelat, antaga utskottets förslag, hvartill jag ock får yrka bifall.

Herr Casparsson: Huruvida Riksdagen skall ånyo skrifva i denna sak, kan ju vara en smakfråga, men jag tror, att statsutskottet icke gerna kunnat komma till annat resultat än det, hvartill det kommit. Redan 1886 års statsrevisorer anmärkte, att samtliga byggnader vid ifrågavarande fängelse vore »i hög grad otidsenliga och för ändamålet otjenliga». 1889 års revisorer framhöllo »önskvärdheten deraf, att fängvårdsförvaltningens omsorger måtte egnas åt att, i möjligaste mån och såvidt under för handen varande förhållanden kunde ske, undanröjda» af revisorerna nämnda missförhållanden. 1892 års Riksdag aflät i ärendet en skrifvelse till Kongl. Maj:t med uttalande, att en förbättring i förhållandena inom fängelset borde ske, oafsedt frågan om fångarnes framtida förflyttande. Och nu hafva 1893 års revisorer anmärkt, att förhållandena vid fängelset äro alldeles oförändrade. Vid detta förhållande tror jag icke, att statsutskottet har kunnat undgå att ånyo framhålla den, såsom

Riksdagen sagt, »trängande nödvändigheten» af en förändring. Då statsutskottet nu föreslagit en skrivelse i frågan, har det visserligen till fullo uppfattat, att detta är en penningfråga, men på samma gång ansett det vara en humanitetsfråga, och i detta afseende har utskottet icke tvekat att sätta humanitetsfrågan i främsta rummet och penningfrågan i det andra. Jag är fullt förvissad, att, om det blir fråga om förbättringar i straffväsendet äfven i andra hänseenden, Sveriges Riksdag då icke skall underkänna humanitetens fordringar, och har jag därför, om ock med någon tvekan, biträdt utskottets skrivelseförslag, dertill jag får yrka bifall.

*Ang. central-
fängelset å
Norrholm.
(Forts.)*

Herr Wieselgren: Jag skall endast bedja få anmärka, att då statsrevisorerna afgäfvit sin berättelse i ämnet, voro straffångarne ännu icke flyttade från Norrmalmsfängelset, och således hade då ännu icke den delvisa förbättring inträdt, som nu är faktisk. Beträffande föregående talarers anmärkning om risken att flytta från Norrmalmsfängelset, innan en uppgörelse kommit till stånd mellan barnhusdirektionen och fängvårdsstyrelsen, kan jag derom icke behöfva säga annat, än att före uppgörelsen sådana förändringar icke komma att vidtagas, att, såsom han antydde, på grund deraf styrelsen skulle hindras att göra sina vederlagsanspråk gällande.

Herr Fränckel: Då jag äfven varit reservant mot den § i revisionsberättelsen som här är i fråga, skall jag bedja att få upplysa, att reservationen egentligen afsåg den revisionsanmärkning, som 4:de § innehöll. Såsom herrarna torde finna, skiljer den sig betydligt från statsutskottets nu föreslagna skrivelseförslag. Revisorernas flertal gjorde sin anmärkning derför, att de efter besök på fängelset å Norrmalm ville framhålla, att åt de genom 1892 års skrivelse påpekade missförhållandena vid ifrågavarande fängelse intet åtgjorts af fängvårdsstyrelsen i syfte att förbättra nämnda förhållanden. Vi, som reserverade oss mot denna uppfattning, ansågo nemligen, att de handlingar, som redan då förelågo för revisorerna, tydligen visade, att detta ärende varit under en ständig behandling hos fängvårdsstyrelsen, och att flera skrivelser vexlats såväl med direktören för detta fängelse som med direktionen öfver allmänna barnhusinrättningen i det begärda syftet. Under sådana förhållanden kunde vi icke finna någon anledning för Riksdagen att redan nu på grund af 1893 års revision framställa någon anmärkning mot fängvårdsstyrelsen i detta hänseende. Nu har statsutskottet visserligen sökt mildra den anmärkning, som på detta sätt framkommit från statsrevisorerna, men det oaktadt efter mitt förmenande fäst sig vid ett så obetydligt förhållande i denna fråga, att jag rent af skulle anse det besynnerligt, om Riksdagen på grund af de uppgifter, som nu föreligga, skulle vilja aflåta någon sorts skrivelse efter de upplysningar, som nu vunnits, och då, enligt hvad chefen för fängvårdsstyrelsen har påpekat, ett större antal fångar redan flyttats från detta fängelse och således den anordning, som genom skrivelserna skulle begäras, endast afsäga uppsättande af några nattceller

Ang. central-
fängelset å
Norrmalm.

(Forts.)

i de nästan utrymda lokalerna. Kan ärendet då böra vara föremål för en Riksdagens skrivelse, sedan dessa upplysningar vunnits? Kan det vidare vara skäl, att under det underhandlingar i frågan pågå och efter hvad jag erfarit framskridit så långt, att stadens myndigheter för sin del formulerat de villkor, på hvilka gatumark af tomten kunde för staden förvärfvas, — kan det vara skäl att under sådana förhållanden, och derom upplysningar af chefen för fängvårdsstyrelsen äfven i dag lemnats, aflåta en skrivelse i en så obetydlig fråga, allt såvida man icke med denna skrivelse afser att göra en obefogad anmärkning mot fängvårdsstyrelsen. Då man hör, hvilka skäl fängvårdsstyrelsen haft för sitt förfarande, tror jag icke man skulle göra klokt i att fullfölja frågan och då stödja sig endast på underordnade myndigheters utlåtande öfver anordningar, som styrelsen för sin del ansett mindre lämpliga.

För min del får jag derföre, herr talman, liksom jag gjorde redan inom statsrevisionen, anhålla om afslag på föreliggande skrivelseförslag.

Herr Billing: Den siste talaren förklarade sig anse nu föreliggande fråga vara så obetydlig, att man icke borde beträffande den aflåta en skrivelse, såvida icke meningen vore att göra en anmärkning mot fängvårdsstyrelsen. Det har redan från utskottets sida uttalats, att detta icke är utskottets mening. Men det oaktadt tror jag, att man med skäl kan säga, att frågan egentligen icke är så obetydlig annat än i ekonomiskt afseende; men man kan mäta en frågas betydelse äfven efter andra måttstockar.

Jag skall nu bedja att få nämna, hvad som särskildt föranlett mig att inom statsutskottet vara med om den nu föredragna punkten. Äfven de, som i statsutskottet annars äro allra mest nogräknade i fråga om statsutgifter, och som tydligen tendera till att om möjligt undvika hvarje förslag, som innebär en kostnad, äfven dessa voro i denna fråga mycket ifriga för att få fram ett yrkande, som skulle medföra kostnad. Jag får säga, att för mig var det verkligen uppbyggligt att höra dessa mycket hushållsaktige representanter i statsutskottet med sådan ifver påyrka denna skrivelse, oaktadt de visste, att de missförhållanden, som genom dessa kostnader vore afsedda att undanröjas, i alla fall skulle inom en kortare framtid komma att undanröjas. Låt vara, sade de, att dessa penningar äro från den synpunkten nästan bortkastade, men hellre vilja vi vara med om denna utgift, än att missförhållandena skola fortfara ännu ett par år. Det var för mig uppbyggligt att höra, att den ekonomiska synpunkten icke var den högsta, utan att de voro färdiga att göra en ekonomisk uppoffring för att tillgodose en moralisk förbättring, låt vara att denna förbättring icke skulle hafva någon betydelse för längre tid än ett eller ett par år. När man gör ett yrkande i sådant syfte, tro herrarne, att jag kan vara med om att afslå det? Nej, det är omöjligt.

Jag skall bedja att gent emot chefen för fängvårdsstyrelsen få göra ett par anmärkningar. I utskottet trodde vi, att de yngsta tvångsarbetsfångarne vore de i moraliskt afseende bästa. Han upp-

lyste oss, om, att ett motsatt förhållande eger rum, och att således de yngsta äro sämre, än de äldre. Då således dock somliga äro moraliskt sämre än andra, står ju i själfva verket det egentliga argumentet kvar för statsutskottet, att man om möjligt bör skilja dessa mindre sjunkna från de djupare sjunkna, och detta i synnerhet under natten, då det mest förderfliga inflytande utgår från de senare på de förra.

Vidare anförde chefen för fängvårdsstyrelsen, att skälet mot att *nu* göra denna anordning vore det, att, då man inom fängvårdsstyrelsen med mycken sparsamhet samlat ett litet kapital om 15,000 kr., det vore skada att nu taga något af detta, då man så väl behöfde det, när den stora reformen komme före. Han uppgaf, att denna skulle medföra en kostnad af 350,000 kr. Tro herrarne verkligen, att om det komme ett förslag från Kongl. Maj:t om anvisande af ett anslag af 350,000 kr. för fängväsendets förbättring, detta förslag skulle hafva väsentligen mindre hopp om framgång, än om kostnaden kunde räknas till 335,000 kr. För den framtida stora frågan har det ingen betydelse, om man nu tager dessa 15,000 kr. för att göra några provisoriska anordningar inom centralfängelset å Norrmalm, som icke hafva annat syfte än att särskildt om nätterna isolera de mindre djupt sjunkna från de sämsta.

När statsutskottet formulerat sitt skrifvelseförslag så ofantligt mildt och blott begär:

»att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, hvilka åtgärder i afseende å anordningarna inom tvångsarbetsanstalten å Norrmalm må kunna vidtagas, på det att, så snart ske kan, de missförhållanden, som nu derstädes förefinnas, må, intill dess en fullständig lösning af ofvanberörda fråga vinnes, kunna åtminstone delvis vara afhulplna,»

synes mig, att Första Kammaren icke borde tveka att bifalla statsutskottets hemställan, hvartill jag yrkar bifall.

Herr Wieselgren: Jag ber endast att ännu en gång få påpeka, att det är icke fråga om huruvida dessa penningar skola användas till nattceller eller icke användas till nattceller, utan frågan gäller, huruvida man skall använda dem till nattceller i ett fängelse, som torde komma att upphöra nästa år, eller om man skall använda dem för ett fängelse, som är afsedt att ega bestånd för framtiden.

Grefve Hamilton: Jag är uppkallad af ett yttrande från en representant på stockholmsbänken. Han uttalade den åsigten, att denna fråga icke vore af den betydelse, att den af statsutskottet föreslagna åtgärden borde vidtagas. Frågans betydelse är emellertid beroende på huru högt man uppskattar människovärdet. För mig är den af stor betydelse, ja af större betydelse, än om man från hotell Rydberg kan skada slottet eller från Lejonbacken Mälarens stränder. Frågan gäller, huruvida lasten skall få blomstra under statens hägn, eller om våra i fängelset inneslutna arma medmenniskor skola få tillfälle till upprättelse. En föreställning om tillståndet i tvångsarbetsfängelset å Norrmalm kan man lätt få af 1889 års stats-

*Ang. central-
fängelset å
Norrmalm.*
(Forts.)

Ang. central-
fängelset å
Norrmalm.

(Forts.)

revisorers uttalande, »att om än en förflyttning af fängelset vore önskvärd, i allt fall åtgärder, som möjliggjorde upprätthållande af tukt och ordning inom det nuvarande fängelset, icke borde uppskjutas i afvaktan på en ny fängvårdsanstalts uppförande», hvarjemte fängelseförvaltningen förklarar, »att de beklagansvärda individer, som i fängelset intoges, efter uttjent strafftid ofta utlemnades derifrån i moraliskt hänseende långt mera sjunkna än vid deras intagande derstädes». Nu har chefen för fängvårdsstyrelsen tillkännagifvit, att en del af de olägenheter, som förefinnas vid arbetsfängelset å Norrmalm äro afhulpna, men blott *en del* deraf. Vi hafva fått erfara, att i stället för 5 soffrum 8 sådana blifvit inredda, men deremot icke några anordningar blifvit vidtagna för åstadkommande af nattceller. Vi veta, att de arma varelser, som befolka fängelset, äro sådana, som måhända på grund af missrigtad uppfostran eller på grund af de stora frestelser, som hufvudstaden erbjuder, falla offer för ett lastbart lefverne. Man skulle emellertid kunna tro, att, sedan de kommit under statens skydd, inom fängelsets murar, de skulle få tillfälle att der begrunda sitt brott och inse vådan af att fortsätta på den inslagna vägen. Så lär icke vara förhållandet, ty enligt fängelseförvaltningens nyss åberopade utlåtande, skulle de ofta falla ännu djupare ned i lastens dy, på grund af bristande anordningar inom fängelset. Är detta värdigt staten? Nej, herr talman, jag anser också, att Riksdagen bör vidtaga de åtgärder, som stå till buds för att utplåna denna skamfläck, och att förhållandena inom arbetsfängelset å Norrmalm må fullkomligt sättas i det skick, som de borde vara, hvarför jag ej tvekar att yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Alin: Det korrektaste förfaringssättet med afseende på framställningar från statsrevisorerna synes mig vara det, att någon ledamot af Riksdagen upptager dem såsom sina egna och genom motion bringar dem under Riksdagens pröfning. Med afseende på den praxis som utvecklats sig medgifver jag dock, att man icke torde kunna sätta sig emot behandlingen inom Riksdagen af sådana framställningar af statsrevisorerna, som utgöra bestämda förslag och såsom sådana blifvit upptagna af statsutskottet. I förevarande fall är förhållandet det, att något bestämdt förslag om en viss åtgärd icke blifvit af statsrevisorerna framställt, och det synes mig då med skäl kunna dragas i tvifvel, huruvida statsutskottet, som icke har motionsrätt, är berättigadt att komma med en framställning af nu ifrågakarande beskaffenhet. Statsrevisorerna hafva, såsom bekant, yttrat, att de med anledning af anmärkta förhållanden »*framhålla vigten* af att anordningar vidtoges till afhjelpande af de brister som vidlåda denna anstalt», men något bestämdt förslag hafva de icke framställt. Statsutskottet har emellertid på grund häraf ansett sig berättigadt att göra den framställning som är föredragen, men då, såsom sagdt, statsutskottet icke har motionsrätt, ber jag att på denna grund få yrka afslag på statsutskottets hemställan.

Herr vice talmannen: Ordalagen som förekomma i statsrevisorernas berättelse lyda: »Med anledning häraf hafva revisorerna

ansett sig böra ånyo framhålla vigten af att anordningar vidtoges till afhjelpande af de brister, som vidlåda denna anstalt, och särskildt till en snar förbättring i sättet för förvarandet af der intagna tvångsarbetsfångar. Jag tror, att man måste anse detta vara ett förslag, ty det behöfves väl icke för att få karakteren af förslag, att dylik revisorernas hemställan skall vara indragen i en kläm efter dess utlåtande. Såvidt jag kan erinra mig hafva dylika frågor alltid behandlats så af utskottet och Riksdagen. Åtminstone har på grund af dylika framställningar utskottet gång på gång gjort hemställan, och kammaren har lemnat det oanmärkt.

Ang. central-fängelset å Norrmalm.
(Forts.)

Hvad sjelfva saken angår ber jag att mot en föregående talare få anmärka, att det visserligen är sant, att frågan är ekonomiskt liten, men detta får icke vara bestämmande, huruvida den bör vinna kammarens bifall. För mig är frågans moraliska innebörd stor nog för att anhålla om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr talmannen jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu förevarande paragraf hemställt samt vidare på afslag derå; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

§ 3.

Lades till handlingarna.

§ 4.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 5.

Herr Casparsson: Om det skulle behöfvas något bevis för statsrevisionens nytta och nödvändighet, så borde åtminstone ett indirekt bevis därför kunna hemtas i den jemförelsevis ringa betydelsen och vigten af de anmärkningar, som numera framkomma. Det bevisar att föregående revisioner så väl fullgjort det dem anförtrodda uppdrag, att det återstår ganska litet på detta område. Instruktionen för Riksdagens revisorer innehåller i 6 § mot slutet: »börande revisorerna, utan att, så vidt omständigheterna medgifva, förbigå detaljerna, hufvudsakligen granska dispositionerna, förvaltningen och resultaten på det hela.» Nu hafva i allmänhet dispositionerna, förvaltningen och resultaten på det hela så väl granskats, att revisorerna numera hufvudsakligen hafva till uppgift att sysselsätta sig med detaljerna.

Ang. arfvode för särskildt arbete af ordinarie tjänsteman.

Här föreligger en sådan detaljfråga. Statsrevisorerna hafva anmärkt, att arfvode för ett arbete, som måste verkställas, blifvit utbetaldt till en *ordinarie* tjänsteman i stället för till en *extra ordinarie*. Jag medgifver fullkomligt, att det vore önskvärdt, om i all-

*Ang. arfvode
för särskildt
arbete af
ordinarie
tjensteman.*

(Forts.)

mänhet de extra arbetena kunde anförtros åt extra biträden, men det kan ju finnas sådana arbeten, som icke med fördel kunna åt unga, oerfarna personer öfverlemnas, och jag tror, att ifrågavarande arbete är ett sådant. Det åliggande, som åtföljer registratorns i landförsvarsdepartementet lemnade uppdrag i detta afseende, är, att underrätta hvarje regemente, när fullmagt finnes att lösa; att efter fullmagtsbevis insändande öfversända fullmagterna karterade; att i och för stämpelbeläggningen föra ett konto med hvarje regemente, utvisande med hvilket belopp hvarje fullmagt belagts med stämpel, samt att föra en uppbördsbok. Hela karaktern och beskaffenheten af detta uppdrag tycker jag tydligt anvisar, att det bör anförtros åt stadigt anstälde tjänstemän och icke åt tillfälligt anstälde, som finnas det ena året och det andra året äro borta. Den uppbörds-summa, som inflyter, är visserligen icke stor. Den har i medeltal under de tre sista åren uppgått till 8,202 kr., men denna summa har ingått i icke mindre än 551 olika poster. Hvarje post har således i medeltal utgjort 14 å 15 kr. Det är naturligt, att för att denna uppbörd skall ordentligt inflyta och redovisas, fordras det den vana, punktlighet och ordentlighet, som torde förefinnas i högre grad hos en ordinarie tjänsteman än hos unga och mera oerfarna. Då detta är ett ständigt återkommande arbete, kan jag icke finna annat, än att ett förbiseende skett vid uppgörandet af arbetsfördelningen inom landförsvarsdepartementet, då detta uppdraget icke öfverlemnats till en ordinarie tjänsteman. Och vill Riksdagen skrifva i detta afseende, skulle jag icke hafva något att invända deremot; men att begära, att detta arbete uppdrages åt e. o. tjänstemän, det tror jag icke är skäl.

Jag anser i allmänhet, att Riksdagen icke bör befatta sig med ordnandet af arbetena inom departementen. De böra öfverlemnas åt Kongl. Maj:t eller den ansvarige departementschefen, men icke åt oansvarige statsrevisorer. Jag tror icke, att det finnes många i denna kammare, som icke teoretiskt ogilla en regerande riksdag, men en regerande riksdag kommer icke på en gång; den kommer så småningom genom den ena åtgärden efter den andra, och det här försöket, att Riksdagen skulle bestämma, åt hvilka dylika uppdrag inom departementen skulle lemnas, är ett steg i riktningen mot en regerande riksdag. Det är af den orsaken, som jag inom utskottet motsatt mig skrifvelsen, på hvilken jag för min del yrkar afslag.

Herr Pettersson, Fredrik Emil: Då jag vid detta ärendes behandling tillfälligtvis hade säte och stämma i utskottet och icke kunde biträda reservanternas från denna kammare reservation, skall jag bedja att något få beröra orsaken dertill.

Ingen af reservanterna har såvidt jag vet bestridt anmärkningens befogenhet. Det är endast om tillvägagåendet för felaktigheternas afhjelpande, som olika uppfattning råder. Reservanternas vilja, att Riksdagen skall uttala »den förhoppning, att, sedan uppmärksamheten blifvit fäst å denna fråga, det anmärkta förhållandet icke kommer att för framtiden förblifva, utan att rättelse kommer att i antydt syfte vinnas». Af arméförvaltningens yttrande i frågan

finner man, att arméförvaltningen också hyser en förhoppning, men i rak motsatt riktning, den nemligen att det anmärkta förhållandet måtte för framtiden få förblifva. Der står således den ena förhoppningen mot den andra. Hvilken förhoppning som skall vinna framgång vet jag icke, men jag misstänker, att om reservanternas åsigt blir Riksdagens beslut, blir det nog embetsverket, som kommer att afgå med segern och missförhållandet kvarstå. Jag inser visst, att anmärkningen är af ytterst ringa dimensioner — deri instämmer jag fullkomligt med den föregående talaren — men såsom principfråga kan den ju hafva sitt värde. Anledningen hvarför man motsätter sig utskottets förslag är den, att ifrågavarande arbete skulle vara af den beskaffenhet, att det icke lämpligen kunde anförtros åt en extra ordinarie. Men då förefaller det mig som om man kunde tillvägagå liksom på andra ställen, exempelvis civildepartementet, efter hvad jag hört uppgifvas, nemligen genom *utbyte af tjenstgöring eller beredande af lindring på annat håll* laga så, att med uppbörd förenade göromål hemfalla under ordinarie tjänstemäns behandling.

Ang arfvode för särskildt arbete af ordinarie tjänsteman.
(Forts.)

Jag ber att för kammaren få påvisa ett med detta analogt fall, som bör hafva inverkan äfven på framtiden. Det förekommer i 1891 års statsutskotts utlåtande n:o 34 med anledning af statsrevisorernas anmärkning angående användandet af anslaget till extra biträden hos länsstyrelsen i Stockholms län. Enligt densamma hade en f. d. ordinarie tjänsteman för arbete inom verket fått tillgodogöra sig medel, hvilka voro afsedda för e. o. tjänstemän. Då slutade statsutskottet sitt utlåtande med följande ord: »Utskottet har velat uttala den mening, att det för det allmänna skulle vara mera gagneligt, att de till godtgörelse åt extra biträden anvisade medel användas till arfvoden åt e. o. tjänstemän, hvilka i de göromål, de derigenom kunna tillförbindas att fullgöra, ej allenast varda pröfvade med hänsyn till framtida befordran, utan äfven vinna den erfarenhet om ärendenas behandling, som för en sådan befordran, är önskelig». *Detta utskottets utlåtande blef båda kamrarnas beslut.*

På grund af detta föregående fall, på grund af att ingen bestridt anmärkningens befogenhet, och då dertill lägges, att det medel som man vill använda är af den hofsamma beskaffenheten, endast afåtande af en skrifvelse till Kongl. Maj:t för att fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på missförhållandet för att få det afhjelpat, har jag biträdt utskottets utlåtande och vågar, herr talman, vördsamt yrka bifall till detsamma.

Herr Falk: Den fråga, som här föreligger, är, att registratören i landtförvarsdepartementet såsom ersättning för bestyret med stämpelbeläggning å fullmagter m. m. uppburit under revisionsåret 578 kr. 30 öre. Då jag till väsentlig del är förekommen af herr Casparsson kan jag fatta mig kort, och ber blott att till hvad herr Casparsson anført få foga några tillägg.

I förra tider, då stämpelprovisionen var högre än nu och då äfven beloppet af fullmagsstämpeln var högre, uppgick stämpelprovisionen till icke obetydligt belopp, och den tjänsteman, som hade

Ang. arfvode
för särskildt
arbete af
ordinarie
tjensteman.
(Forts.)

detta uppdrag, uppbar härför en icke obetydlig inkomst. Mot slutet af sextioalet nedsattes emellertid stämpelprovisionen från 4 till 3 %, och kort derefter nedsattes äfven stämpelbeloppet å fullmagter, och derigenom sjönk provisionssumman till en obetydlighet, hvarför den ordinarie tjänsteman, som förut haft ifrågavarande uppdrag, då afsade sig detsamma, och det anförtroddes i stället åt registratorn i departementet, som ansågs vara den, som bäst vore i tillfälle att sköta detsamma, då han under expeditionstiden ständigt vore på embetsrummet närvarande. Uppdraget, utom i fråga om stämpelförsäljningen, ansågs likväl icke ovilkorligen tillhöra registratorstjensten, och ej heller ansågs registratorn tillräckligt ersatt för sitt besvär med endast stämpellösen, och han tillförsäkrades därför en ersättning af 800 kr., från hvilken ersättning likväl skulle afdragas det belopp han i provision för stämplor uppburit under året. Det är således skillnaden mellan 800 kr. och stämpelprovisionen, i medeltal 233 kr. som han uppburit. Ända till 1876 utgingo dessa medel af ett särskildt anslag, som fans på departementets stat, och som hette *till befrämjande af göromålens gång inom expeditionen*, öfver hvilket anslag departementschefen egde dispositionsrätt, men vid löneförändringen 1875 utbyttes detta mot ett anslag till *amanuenser, vikariatsersättningar, renskrifning m. m.*, och af detta anslag är det nu som dessa 578 kronor 30 öre, hvarom fråga är, utgått. Att nu ordinarie tjänsteman fått detta uppdrag finner jag helt naturligt, ty, såsom redan förut blifvit erinradt, kan det icke vara riktigt att anförtro ett sådant, med hvilket en rätt stor *uppbörd* är förenad, åt en e. o. tjänsteman, som den ena dagen kommer och den andra går. Det bör ju anförtros åt en person, som har en stadig tjenst och som ständigt finnes tillstädes. Med uppdraget äro äfven andra göromål förenade, såsom att uträkna stämpelbeloppet och belägga alla fullmagter m. fl. expeditioner med stämplor, att underrätta vederbörande regementen m. fl. när fullmagter finnas att lösa, samt expediera handlingarne i den mån lösen inflyter, och deröfver föra räkenskap. Det är gifven sak, att dessa göromål måste vara förenade i samma hand, som har stämpelförsäljningen om hand. De kunna icke utan olägenhet skiljas åt. Att uppdraget lemnats åt en ordinarie tjänsteman bör således från praktisk synpunkt sedt icke rimligtvis gifva anledning till något som helst klander.

Nu har en föregående talare sagt, att man kunde lemna registratorn en amanuens till biträde, som kunde hjälpa honom med detta, men registratorsgöromålen äro af den beskaffenhet, att de icke gerna kunna bestridas af två personer utan måste handhafvas af en person. Om han således finge en amanuens, hvilket jag tror tidtals varit försökt, skulle således amanuensen få på sin del stämpelförsäljningen, och man skulle råka ut för just det man vill undvika, nämligen att lemna uppbörden i en extra ordinarie tjänstemans hand. Jag har inom statsrevisionen förfäktat denna mening och trott, att denna anmärkning icke vore af den betydelse, att den borde till Riksdagen framställas, men då revisionens majoritet beslutat framställa anmärkningen, och den ju från *formel* eller från *revisions*-synpunkt kan försvaras, har jag icke kunnat reservera mig der-

emot. Det förvånar mig emellertid, att utskottet tagit fasta på denna obetydliga anmärkning, då flera anmärkningar, som efter mitt förmenande äro mycket viktigare, stannat i statsutskottets s. k. »sump», såsom jag tror man kallar den papperskorg, der alla anmärkningar hamna, som icke blifva framförda till Riksdagen. Bland revisorernas anmärkningar finnes det nemligen sådana, som afse åsidosättande af gifna föreskrifter, och äfven en sådan, som gäller den viktiga principen, huruvida de föreskrifter Riksdagen fäst vid beviljande af vissa anslag kunna på administrativ väg omintetgöras. Sådana anmärkningar har utskottet icke funnit skäl att upptaga, utan de hafva hamnat i sumpen, men denna lilla obetydliga anmärkning den har utskottet deremot funnit lämpligt göra till föremål för en skrifvelse till Kongl. Maj:t. Jag ber att för min del få yrka afslag å utskottets framställning.

*Ang. arfvode
för särskildt
arbete af
ordinarie
tjenstemän.
(Forts.)*

Herr statsrådet friherre von Essen: Såsom flera talare anmärkt, är den föreliggande frågan i sig sjelf af mindre betydighet, men såsom principfråga är den enligt min tanke ganska viktig. Den gäller, huruvida arbeten af större vikt och betydelse skola få på ett tillfredsställande sätt utföras af de personer, som dertill äro lämpligast. Detta låter sig icke alltid göra genom amanuenser eller extra ordinarie tjenstemän, som icke besitta den erfarenhet eller de kunskaper som i förekommande fall krävas. Hvarför jag nu tillåtit mig besvara kammaren, är icke därför, att jag särskildt fäst mig vid denna punkt, utan med anledning af det under § 19 förekommande fall, der en tjensteman i justitiedepartementet fått mottaga förordnande att vara juridiskt ombud i telegrafstyrelsen. Skulle Riksdagen godkänna utskottets vid punkten fästade motivering vid denna punkt, följer deraf, att Riksdagen icke under några förhållanden anser lämpligt, att en ordinarie tjensteman mot särskildt arfvode användes till förrättande af göromål, som icke tillhöra hans tjenst. Om ock sådant å ena sidan icke anses vara med god ordning öfverensstämmande, så vore det å den andra för statsverket skadligt att icke få anlita de skickligaste och dugligaste krafterna, som för ett visst arbete äro tillgängliga. Jag föreställer mig, att Riksdagen bör hysa det förtroende till regeringen, att hon icke använder till sådana uppdrag tjenstemän, som af sina innehafvande befattningar äro förhindrade att tillfredsställande utföra dem. Jag erkänner, att många platser, som dock måste ovilkorligen finnas till, icke hafva fullständig sysselsättning. Den omständigheten, att expeditionschefen i justitiedepartementet varit ombudsman i telegrafstyrelsen, torde icke heller hafva varit till skada för den förstnämnda befattningen. Jag skall, då vi senare komma till den punkt, som angår detta fall, närmare beröra ämnet, men då det föreliggande är likartadt, ber jag att redan nu få nämna, att det varit af största vikt för telegrafstyrelsen, att den haft hos sig anställd en ombudsman i besittning af största möjliga erfarenhet och utbildning i juridiska ämnen, då numera frågor ofta förekomma, t. ex. mellan telegrafverket och enskilda telefonbolag, som äro ytterst svårlösta, och en skicklig jurist kan icke på bättre och billigare villkor erhållas än genom att anlita en person, som

Ang. arfvode
för särskildt
arbete af
ordinarie
tjensteman.
(Forts.)

innehar ordinarie tjenst. Vill Riksdagen att, såsom det står i grundlagen, »rikets sannskyldiga nytta» i dylika fall iakttagas, då bör Riksdagen godkänna berörda förfaringsätt; vill den åter formalistiskt hålla på hvad den härvidlag anser vara den enda rätta principen, må det så vara, men icke blir det till gagn för det allmänna. För min del finner jag utskottets kläm, »att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på hvad revisorerna i detta afseende anmärkt för rättelses vinnande i angifvet syfte», vara affattad i ganska lindriga ordalag, men i stycket ofvanför står, »att ordinarie tjänsteman icke bör tilldelas särskildt arfvode för extra arbete, som kan varda honom anförtrödt, utan derest sådant arbete icke finnes kunna den ordinarie tjänstemannen vid sidan af hans öfriga göromål åläggas, må detsamma mot ersättning öfverlemnas till extra ordinarie tjänsteman». Skulle detta af Riksdagen godkännas, blir följden den, att Kongl. Maj:t, såsom jag förmodar, anser sig böra rätta sig efter Riksdagens mening, men att det sker till skada för det allmänna, är enligt min tanke alldeles uppenbart.

Herr Törneblad: Jag har icke mycket fäst mig vid innebörden af den gjorda anmärkningen sådan den föreligger; den kan ju vara riktig i detta enskilda fall. Men ett är att göra en anmärkning i ett enskildt fall och ett annat att från denna anmärkning deducera allmänna principer; detta sista är ytterligt farligt, och så mycket farligare om den, som från en gjord anmärkning leder sig till den allmänna grundsatsen, icke eger en verklig öfversigt öfver förvaltningens olika grenar och de möjligheter som finnas i alla fall. Om man nu på grund af någon oegentlighet, som möjligen egt rum i arméförvaltningen, skulle fastställa den principen, att för allt extra arbete, som en ordinarie tjänsteman icke är *skyldig* att utföra, skola extra ordinarie tjänstemän anlitas, fruktar jag, att det skulle lända till mycken skada. Om undantagsvis en eller annan gång den ordinarie tjänstemannen finge sig mot extra ersättning sådant arbete ålagdt, skulle det sannolikt ofta på detta sätt blifva både billigare och bättre utfördt. Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på att här icke förutsetts vare sig utskottets kläm eller i reservanternas den möjligheten, som antydts från ett håll, att man skulle kunna gifva den ordinarie tjänstemannen ledighet för arbetet och låta den extra ordinarie sköta hans tjenst på förordnande. Det finnes så många omständigheter att i dylika fall taga i betraktande för hvarje förvaltning, men det vore ytterligt obetänksamt, om man för att upprätthålla en abstrakt grundsats, hvars tillämpning icke kan öferskådas, bunde förvaltningen vid en regel, som sedermera icke kunde upprätthållas utan att förvaltningen i någon mån lede deraf.

Jag tror således, att det är fullkomligt riktigt och öfverensstämmande med en rätt uppfattning af förvaltningens ostörda gång att i detta fall yrka afslag på utskottets framställning.

Herr Anderson, Albert: Det kunde vara öfverflödigt att jag uppträder i denna fråga, då hvad jag ämnar säga redan förut blifvit sagdt, och jag skall därför inskränka mig till att endast yttra ett par ord.

Jag har fäst mig vid den på sidan 14 i utskottets betänkande förekommande motiveringen till dess hemställan. Det heter der: »Utskottet håller före, att, derest sådant extra arbete icke befinnes kunna den ordinarie tjenstemannen vid sidan af hans öfriga göromål åläggas, detsamma må mot ersättning öfverlemnas till extra ordinarie tjenstemän». Man får emellertid alltemellanåt bevittna, att arbeten förekomma, som dels till följd af sin beskaffenhet, dels till följd af sin omfattning icke kunna direkt öfverlemnas till embetsverken, och i sådana fall förordnar Kongl. Maj:t särskilda personer till dessa arbetens utförande. Om då Kongl. Maj:t skulle nödgas vända sig till extra ordinarie tjenstemän, som i regeln måste antagas hafva mindre erfarenhet om statsförvaltningen och de öfriga ärenden, som förekomma, än de ordinarie tjenstemännen, så tror jag, att hvarken Kongl. Maj:t eller Riksdagen skulle i hvarje fall blifva väl betjente. Det är således mot utskottets motivering jag här vänder mig, och jag fruktar, att om en skrivelse med sådan motivering komme fram till Kongl. Maj:t, skulle man för framtiden få anledning att beklaga det.

*Ang. arfvode
för särskildt
arbete af
ordinarie
tjenstemän.
(Forts.)*

Herr Tornerhjelm: Då jag deltagit i frågans behandling inom utskottet, men icke kommit till samma slut som utskottet, ber jag få säga, att jag liksom utskottet anser en oegentlighet här föreligga. Jag har försökt få reda på liknande förhållanden, men icke funnit sådana i något annat departement; i alla utom landtförsvarsdepartementet expedieras fullmagterna af registratorn utan extra ersättning. Visserligen förekomma i det sist nämnda det största antalet fullmagter, men i ecklesiastikdepartementet äro de nästan lika många, och äfven der sker expeditionen utan annan ersättning än provisionen på stämpelbeläggningen. I civildepartementet utlemnas få fullmagter, men antalet af inkomna mål är större än i något annat departement; göromålen på registratorsplatsen hafva sålunda öfverskridit hvad en person kan sköta, och af denna anledning har en amanuens blifvit anställd att biträda registratorn och sköta en del af hans åligganden. Vid en jemförelse förefaller därför egendomligt, att i alla departement utom landtförsvarsdepartementet, der det anses som extra göromål, tillhör fullmagternas utlemnande den ordinarie innehafvaren af registratorsbefattningen, som därför icke har annan ersättning än stämpelprovisionen. Detta förhållande finner jag oegentligt, då det bör vara lika i alla departement. Hafva göromålen öfverskridit en persons förmåga, har en amanuens blifvit anställd, och denna grundsats borde väl äfven, i fall så är nödigt, tillämpas i landtförsvarsdepartementet. Jag säger icke, att amanuensen bör sköta fullmagternas utlemning, ty detta erkännes vara något, som bör åligga en ordinarie tjensteinnehafvare, men det finnes väl andra, mindre magtpåliggande göremål, der amanuensens biträde kan vara af värde. Jag är således af samma tanke som utskottets öfriga

*Ang. arfvode
för särskildt
arbete af
ordinarie
tjenstemän.
(Forts.)*

ledamöter, att en oegentlighet i det här påpekade fallet existerar, men jag är af olika tanke med utskottets flertal angående sättet att behandla frågan. Arméförvaltningen säger, att förhållandet existerat mycket länge, men första gången revisorerna i en dylik fråga framställa anmärkning, tycker jag icke, att Riksdagen genast bör skrifva till Kongl. Maj:t och begära rättelse, utan bör den enligt min uppfattning först afvakta den verkan ett uttalande ensamt från revisorernas sida kan hafva. Kommer sedan frågan upp en gång till, kunde det vara skäl att skrifva till Kongl. Maj:t derom. Det är därför jag icke biträdt utskottets skrifvelseförslag, utan reservationen, som återfinnes på sidan 71 i betänkandet. Skulle yrkandet på rent afslag blifva af kammaren bifallet, hade kammaren därmed, så vidt jag kan förstå, godkänt förhållandet, men då jag anser det vara origtigt och finner oegentligt, att olika uppfattning är rådande i detta afseende inom olika departement, och då jag icke anser lämpligt att afläta en skrifvelse af föreslagen lydelse, hemställer jag om bifall till reservationen, hvarigenom kammaren skulle undvika skrifvelse i ämnet utan att på samma gång hafva sanktionerat den nuvarande anordningen.

På dessa grunder yrkar jag bifall till reservationen med den motivering, som der finnes.

Friherre Klinckowström: Jag hade icke ämnat yttra mig i denna i sig sjelf obetydliga fråga, men då herr chefen för finansdepartementet tagit upp den såsom en principfråga af mycket stor vikt, kan jag icke underlåta att derom yttra min mening.

Det är besynnerligt, att embets- och tjenstemän nu för tiden, som, jemförde med förra tidens, äro så väl lönade, ja kanske hafva allt för höga löner, skola för hvarje litet arbete i tjensten, som höjer sig öfver det vanliga, begära nya arfvoden och nya ersättningar. Det är så mycket mer bedröfligt, som under den tid af 30 år jag tjenade i armén, under många olika förhållanden, det aldrig var fråga om något dylikt. Der förekommo, mine herrar, arbeten af den största betydhet, hvilka jag såsom extra handlade och utförde, men det var aldrig för mig fråga om något tillägg till min ordinarie lön. Den tiden fans det icke tjenstgöringspenningar, och jag har under de 30 år jag tjenstgjorde, aldrig åtnjutit någon semester. Jag vill blott nämna trenne stora, vidt omfattande arbeten, som jag utförde utan att tänka på, långt mindre därför erhålla den minsta ersättning. Det ena var uppsättningen af det första ingenjörkompaniet i Sverige med dertill hörande värfning och kasernering af manskapet. Det andra var konstruerandet af en ny broträng, som förut icke funnits i Sverige, och detta var samtidigt under det att jag hade mig ålagdt att skrifva tredje delen af det tjenstgöringsreglemente för armén, som sedan i nära 30 år varit gällande, tills det nya för tvenne år sedan antogs. Om jag skulle revidera, huru mycken ledighet och huru mycken tid embets- och tjenstemän i Sverige och särskildt i hufvudstaden hafva att egna sig åt enskilda befattningar med stora aflöningar, så försäkrar jag herrarne, att man skulle häpnadsofver. Jag har särskildt samlat en hel cahier med uppgifter, huru många

tjenstemän från de högsta och hela vägen utföre som synnerligen i *Ang. arfvode* hufvudstaden innehafva enskilda befattningar, och det mycket lukra- *för särskildt* tiva. Således fattas dem icke tid för sådant, men då staten behöf- *arbete af* ver deras arbete i något allmänt syfte, kan detta biträde icke lemnas *ordinarie* utan tillägg i de stora löner, som tjenstemännen nu för tiden hafva. *tjensteman.* Det är därför jag finner det så bedröfligt, att finansministern, så *(Forts.)* vida jag uppfattade hans mening rätt, ansåg att viktigare extra tjensteförhållanden skulle särskildt betalas till de erfarne tjenstemän, som dermed sysselsatte sig. Det finnes, mine herrar, ett staten värdigt sätt att belöna viktiga arbeten, som förtjenstfullt af skickliga embetsmän utföras. En talare, den som näst den sista hade ordet, torde derom kanske mer än någon annan hafva erfarenhet. At honom var ett mycket storartadt och svårt arbete en gång anförtrödt, nemligen utredningen af frågorna rörande grundskatternas afskrifning, och kanske få embetsmän innehade därför nödig skicklighet och kunskap, men staten har också på ett utmärkt sätt belönat honom. Det är på detta sätt ersättningen och belöningen bör komma till erfarne och skicklige embetsmän, men att, såsom nu vanligen sker, kasta åt tjenstemannen en särskild kontant ersättning för hvarje litet extra arbete, ja till och med om han skall snyta sig, det tror jag icke vara lämpligt.

Herr statsrådet friherre von Essen: Den siste talaren fann det nuvarande tillståndet bedröfligt; jag för min del anser det tvärtom lyckligt. Jag tror, att hvad som uträttas genom skicklige och erfarne embetsmän emot särskildt arfvode blir mycket bättre utfördt, än om det skulle ske genom extra ordinarie, men friherre Klinckowström fordrar, att de förre, som hafva sina bestämda åligganden, skola nppfylla hvad helst man af dem begär. Att sådant icke är billigt, torde framgå af några exempel. I postsparbanken finnes ingen kassör, ehuru der förekommer betydlig kassauppbörd. För att få denna verkstald, men icke behöfva betala ett par tusen kronor till en särskild kassör, har ett arfvode blifvit lemnadt till en kassör i postverket, som förrättar tjensten. Detta anser jag vara ekonomiskt fördelaktigt för staten, i synnerhet som dylika uppdrag, förenade med uppbörd af ganska stora belopp, icke kunna anförtrös åt extra ordinarie tjenstemän. Enligt den ädle friherrens åsigt skulle sådant hädanefter icke få ske. Jag har vidare flera gånger lemnat uppdrag åt en byråchef inom tullverket, den ende person som der till är kompetent, att upprätta tabeller för utredandet af frågor, sammanhängande med mellanrikslagen och handelstraktaterna, och detta har denne man gjort med användande af tid och arbete derpå i kanske högre grad än man kunde begära, och därför har han fått ersättning. Upprepade gånger hafva fall förekommit, liknande det i § 19 af föreliggande betänkande anmälda, der expeditionschefen i justitiedepartementet blifvit förordnad till radgifvare i juridiska frågor för telegrafverket. Jag gillar fullkomligt den åsigt, som uttalandes af en talare bakom mig, herr Törnebladh. Den framställda anmärkningen kan visserligen för detta fall ega giltighet, men en annan sak är att på grund deraf göra en princip gällande, som i *alla*

Ang. arfvode för särskildt arbete af ordinarie tjänsteman. fall skulle vara tillämplig. Så har utskottet gjort i sin motivering, men detta anser jag vara till skada för det allmänna.

Herr Pettersson, Fredrik Emil: Då statsrådet och chefen för finansdepartementet betraktat denna fråga i samband med den som förekommer i § 19, får jag för min del förklara, att jag icke sett den under andra eller större dimensioner än dem, som förevarande fall gifva åt densamma. Hvad följderna kunna blifva af den i senare fallet framställda anmärkningen, derom vill jag icke nu yttra mig.

Då det mycket talas om att nu ifrågavarande tjänsteman skulle vara i så hög grad af sin tjänst upptagen, får jag påpeka, att samme man icke blott kunnat fullgöra sin ifrågavarande tjänst, utan dessutom på förordnande skött byråchefsbefattning inom departementet, allt under det han vid sidan af dessa befattningar verkställt de göromål, hvarom här nu är fråga, och för hvilka göromål han uppburit arfvode från anslaget för extra tjänstgöring. Att ett anslag, som är afsedt att användas till aflöning åt extra ordinarie tjänstemän, *uteslutande bör för sådant ändamål användas*, den principen har Riksdagen fastslagit genom det uttalande, som jag nyss tog mig friheten att läsa upp.

Här talas så mycket om skilnaden mellan det arbete, som utföres af ordinarie tjänstemän och af extra ordinarie. Detta förstår jag verkligen icke. Jag tror tvärtom, att arbete som utföres af unga flitiga extra ordinarier, som vänta på befordran i framtiden och äro i sin fulla arbetskraft, väl är så mycket värdt som något annat. Och eget vore väl, i fall inom det ifrågavarande verket, med dess stora tillgång på extra ordinarie tjänstemän, det icke skulle finnas någon enda lämplig att förrätta omnämnda arbete, ehuru han icke är på ordinarie stat.

Jag begärde ordet egentligen på grund af herr Tornerhielms yttrande, att man icke första gången på grund af något anmärkt förhållande bör derom aflåta skrifvelse till Kongl. Maj:t. Den principen kan jag icke godkänna, ty detta vore att uppamma felaktigheter, hvilka kunna under tiden så rotfästa sig, att deraf kan uppstå prejudikat. Tvärtom tror jag, att man genast, första gången en felaktighet upptäckes, bör på ett hofsamt sätt uttala sin mening, och då jag anser statsutskottet genom sitt nu föreliggande skrifvelsförslag hafva gått mycket hofsamt till väga, vidhåller jag mitt yrkande om bifall till detsamma.

Herr Casparsson: Här har blifvit anmärkt, att inom de öfriga departementen ett annat förhållande eger rum än inom landtförsvarsdepartementet, i det nemligen registratorerna inom de andra departementen hafva till skyldighet att utan ersättning utfärda fullmagter och belägga dem med karta. Jag förmodar, ja, är temligen viss, att hvarje tjänstemans skyldigheter äro bestämda genom en instruktion. Antagligen hafva registratorerna inom de öfriga departementen till åliggande att utan ersättning fullgöra detta, men inom landtförsvarsdepartementet har han icke detta åliggande; och detta kommer sig sannolikt deraf, att detta arbete inom landtförsvarsdepartementet är

mycket större och mera omfattande än inom de öfriga departemen- *Ang. arfvode*
ten. Hade man velat aflåta en skrifvelse med anhållan, att det *för särskildt*
måtte åläggas registratorn i landtförsvarsdepartementet att utan *arbete af*
ersättning göra detta arbete, kunde det hafva varit en annan fråga, *ordinarie*
men att aflåta en skrifvelse med begäran, att detta arbete icke skall *tjensteman.*
åläggas en ordinarie tjensteman, kan jag icke vara med om. *(Forts.)*

Herr Alin: Om statsutskottets hemställan i 2 punkten var föranledd af en framställning från revisorerna, som kunde anses uti sig innesluta ett förslag, så är detta deremot alldeles icke förhållandet med den framställning från revisorerna, på hvilket statsutskottets nu förevarande förslag stöder sig, i det att hvad statsrevisorerna yttrat endast är en enkel anmälan om ett sakförhållande. Då nu statsutskottet saknar initiativrätt, är det på denna grund jag hemställer om afslag på framställningen. Det kan synas, som om detta vore en ringa sak, uti hvilken jag yttrar mig, men det är icke en ringa sak att hålla på att grundlagsstadgade former iakttagas; och att man icke iaktager dem i sådana fall, som här föreligga, kan särskildt medföra betänkliga följder. Häruti få herrarne söka motivet till mitt förnyade uppträdande.

Friherre Klinckowström: Det är med afseende på herr statsrådets och chefens för finansdepartementet senaste yttrande, som jag tog mig friheten att begära ordet. Han tyckes icke gilla den åsigten, att en ordinarie tjensteman skall kunna lemnas uppdrag af sina öfverordnade att utföra ett visst arbete i statens tjänst utan att han därför skall hafva särskild ersättning med ökad aflöning eller arvode. Jag finner detta vara demoraliserande, om jag så får uttrycka mig, och högst orätt. Jag yttrade, då jag förra gången hade ordet, att den rätta vägen att belöna sådan extra verksamhet var att på rättvist sätt befordra honom i hans tjänst. Detta är det rätta; men, mine herrar, hvarje embetsman har mer än tillräcklig ersättning i sin aflöning för de tjänster han gör till staten. Det vore skäl att en gång revidera alla dessa enskilda befattningar, af statens embetsmän öfvertagne, som äro till den grad lukrativa, att man icke kan göra sig ett begrepp derom. Jag har samlat uppgifter på ett 50-tal af högre och högste embetsmän, och det är härresande att se, huru det går till. Och alla dessa tjenstemän, som sitta vid riksdagen, hafva i jmförelse med alla andra en lättnad, ty de få behålla sin lön, fastän de icke göra sin tjänst.

Hvad nu denna punkt särskildt beträffar, så brukar man, då man uppgör den s. k. klämman i betänkandet, hvad som skall beslutas, säga hvad detta är. Men här är sjelfva klämman så otydlig, att man får söka beslutet uti motiveringen. Detta anser jag också origtigt; och på de skäl, som dels af mig och dels af flere andra talare redan blifvit anförda, får jag å nyo yrka afslag på punkten.

Friherre Barnekow: Då Riksdagen har revisorer för att revidera räkenskaperna, är det också skäl, om revisorerna göra en anmärkning, som är befogad, att den icke helt och hållet förbises.

*Ang. arfvode
för särskildt
arbete af
ordinarie
tjenstemän.
(Forts.)*

För min del tror jag, att det ligger något befogadt i anmärkningen, och att man därför icke bör förbise den. Nu är frågan, på hvad sätt man bör gå till väga. Två sätt äro föreslagna; det ena det som föreslagits af utskottet, nemligen att gå till Kongl. Maj:t med en skrifvelse, det andra innehålles i reservationen, enligt hvilken anmärkningen borde inläggas i motiveringen men icke i klämman. Då jag tror, att hvad man egentligen afser är att liksom gifva regeringen en liten fingervisning att icke vara alltför generös med extra bidrag till ordinarie tjenstemän, om de ordinarie kunna och hafva tillfälle att fullgöra ett åliggande, som pålägges dem, och då det kan vara möjligt, att en sådan fingervisning kan vara nyttig och gagnelig, skulle jag vilja gifva den i den senaste formen, och detta vinnes genom antagande af reservanternas framställning. Jag skall därför bedja att för denna gång eller som det heter för närvarande få yrka bifall till reservationen.

Friherre Klingspor: Denna fråga behandlades af utskottet endast i den inskränkning, statsrevisorerna gifvit den. Det är ett alldeles särskildt fall, som behandlats, och statsutskottet har med så godt som alla röster instämt uti att denna oegentlighet var af beskaffenhet att böra anmärkas, ehuru meningarna något skilde sig beträffande sättet. Utskottet har emellertid icke gjort denna fråga till någon allmän principfråga, såsom nyss var tal om, utan påpekning har gjorts endast i detta särskilda fall. Vill man emellertid hafva fram denna anmärkning, måste vi vara ense om att taga skrifvelsen; ty om vi fatta något annat beslut, och Andra Kammaren bifaller skrifvelseförslaget, kommer ju icke det fram, som man afsett med anmärkningen. Salunda, från hvilken synpunkt man ser saken, så, ifall man erkänner det befogade i anmärkningen, är det riktigt, att man äfven skrifer som utskottet föreslagit. Det är så mycket nödvändigare, som arméförvaltningen i sitt utlåtande förklarat, att den icke godkände anmärkningen. Det är således icke tänkbart, att någon rättelse i detta hänseende skall kunna ske, utan att direkt framställning göres hos Kongl. Maj:t. Jag ber därför att få instämma i utskottets yrkande om en skrifvelse till Kongl. Maj:t i denna sak.

Herr vice talmannen: Jag kan icke i denna punkt dela den värde talarens på uplandsbänken mening, att utskottet på något sätt öfverskridit sin befogenhet. Revisorerna yttra på följande sätt: »och då revisorerna funnit anmärkningsvärdt, att särskildt arfvode utöfver fastställd lön blifvit från berörda anslag till en ordinarie tjensteman utbetaladt, hade de ansett sig böra detta förhållande för Riksdagen anmäla». 72 § riksdagsordningen säger, att »de anmärkningar, som revisorerna finna sig befogade att i sin berättelse till Riksdagen framställa, skola, sedan förklaringar deröfver inkommit, af näst följande lagtima Riksdag öfverlemnas till vederbörande utskotts granskning och vidare behandling.» Jag kan således icke finna annat, än att utskottet varit i sin fulla rätt, och jag tillåter mig gå ännu längre, att det varit dess ovilkorliga skyldighet att behandla revisorernas anmälan så som utskottet gjort.

Herr Alin: Såsom jag förut nämnde, hafva revisorerna här icke framkommit med ett förslag, utan inskränkt sig till en anmälan af ett sakförhållande. Detta mitt påstående torde icke jäfvas af den uppläsning af ifrågavarande punkt, som nyss af herr greffen och vice talmannen blifvit gjord. Lika litet torde rättigheten af min anmärkning rubbas af hans uppläsning af sista punkten i 72 § riksdagordningen, der det heter, att anmärkningarna skola »öfverlemnas till vederbörande utskotts granskning och vidare behandling». Ja, naturligtvis till vederbörande utskotts granskning och vidare behandling i den utsträckning, hvori grundlagarne medgifvit åt utskottet rätt och skyldighet att behandla anmärkningarna och att med anledning af dem inkomma med förslag.

Ang. arfvode
för särskildt
arbete af
ordinarie
tjenstemän.
(Forts.)

Herr Törneblad: Såsom jag vid förra tillfället jag hade ordet nämnde, var det utsträckningen af denna anmärkning, mot hvilken jag opponerade mig. Det är kanske riktigt anmärkt, att denna utsträckning icke finnes i klämman, men den finnes så uppenbart i motiveringen, att denna motivering tager loften af klämman. Bli skrifvelsen beslutad enligt klämman, följer motiveringen med, och då är det en fullt principiell ledning för regeringen, en ledning, som jag antager regeringen icke är synnerligen tacksam för. Jag tror därför — utan att misskänna hvad utskottet sagt rörande detta speciella fall, om hvilket jag icke vill yttra mig; det kan ju hända, att det är fullt riktigt — att man skulle kunna taga klämman, men uti motiveringen stryka det, som står i sista punkten på 14 sidan, nemligen hela satsen från och med »som i likhet med revisorernas» till och med »extra ordinarie tjenstemän», så att det skulle beta: utskottet får alltså hemställa etc. Då är uttalandet begränsadt till det speciella fallet och kan anses vara fullt riktigt från utskottets sida och fullt grundlagsenligt, då allt hvad utskottet sagt om att man alltid borde i sådana fall använda extra ordinarie tjenstemän bortfallit. Jag tillåter mig därför göra yrkande i sådant syfte, att uti motiveringen strykes i sista punkten på 14 sidan det som står från och med »som i likhet med revisorernas» till och med »extra ordinarie tjenstemän».

Herr Almén: Jag ber om ursäkt, i fall jag kommer att yttra något, som redan blifvit sagdt — jag är nyss kommen — men då det är fråga om ersättning till en *ordinarie* tjensteman för uppdrag, han haft att fullgöra utom tjensten, vill jag erinra om en händelse, som passerat i medicinalstyrelsen. Medicinalstyrelsen har åtskilliga *ordinarie* tjenstemän, men jag har för min del aldrig tilldelat dem arfvode, äfven om de åtagit sig något arbete utöfver sin tjänst, ty jag har icke ansett mig hafva rätt dertill. Men vi hafva en öfvertalig tjensteman, som icke uppbär lön af medicinalstyrelsen, utan af statskontoret. Vi hafva sedan äldre tider tilldelat honom ersättning för särskilda uppdrag. Det har gått så i många år utan anmärkning. Men så kommer en anmärkning från kammarrätten, att vi icke hade rätt att tilldela denne öfvertalige tjensteman något arfvode. Han hade fått af de s. k. flitpenningarna 3- å 400 kr. om

*Ang. arfvode
för särskildt
arbete af
ordinarie
tjensteman.
(Forts.)*

året. De ledamöter i medicinalstyrelsen, som varit med om besluten, dömdes att återbetala dessa penningar för två år. Vi klagade hos Kongl. Maj:t, men Kongl. Maj:t stadfäste utslaget, och vi dömdes sålunda att återbetala 800 kronor. Och vi ansågo, att vi haft rätt att handla som vi gjorde, då vi använde flitpenningarna till denna ersättning åt en tjänsteman, som icke uppbar lön af medicinalstyrelsen, utan af statskontoret. Här är åter, såsom synes, fråga om en ordinarie tjänsteman, som af samma embetsverks medel uppburit arfvode utöfver sin lön, och detta tror jag vara origtigt. Jag anser därför, att det är skäl att göra denna sak klar på det sätt, att, om en ordinarie tjänsteman åtager sig något arbete öfver sina tjänsteåligganden, han icke bör af samma embetsverks medel härför uppbära särskild ersättning utöfver sin lön.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande paragraf yrkats: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) af herr *Tornerhjelm*, att kammaren, med godkännande af den motivering, som innefattades i den af honom m. fl. vid paragrafen afgifna reservation, ville bifalla det förslag reservationen innehölle; 3:o) af herr *Törneblad*, att kammaren, med ogillande af utskottets motivering, skulle bifalla hvad utskottet hemställt; samt 4:o) att utskottets hemställan skulle afslås.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande af herr *Törneblad*s yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, hvarefter herr talmannen hemställde, huruvida kammaren ville antaga afslag å utskottets hemställan till kontraposition i den förestående voteringen; och förklarade herr talmannen sig finna denna hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Jemväl angående kontrapositionens innehåll äskades emellertid votering, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition dervid antagits bifall till utskottets hemställan, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen öfver § 5 i statsutskottets utlåtande n:o 30 antager afslag å utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har såsom kontraposition i nämnda votering antagits bifall till utskottets hemställan med gillande af utskottets motivering.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva *Ang. arfvode för särskildt arbete af ordinarie tjensteman.* utfallit sålunda:

Ja — 36;

Nej — 40.

(Forts.)

Till följd häraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren, med ogillande af statsutskottets motivering i § 5 af dess utlåtande n:o 30, skall bifalla hvad utskottet i samma paragraf hemställt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med gillande af motiveringen.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 46;

Nej — 27.

§ 6 och 7.

Lades till handlingarna.

§ 8.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Lades till handlingarna.

§ 10.

Utskottets yttrande godkändes.

§ 11.

Lades till handlingarna.

§ 12.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 13.

Lades till handlingarna.

§ 14.

*Ang. vissa
mellan sta-
ten och en-
skilda bolag
uppgjorda
kontrakt i
afs. å jern-
vägstrafik.*

Herr Billing: Det är en icke alltför lysande ställning att stå såsom ensam reservant i statsutskottet i denna fråga och det är icke mycket förhoppningsfullt att försvara en sådan reservation vid denna tid på dagen, ty då i synnerhet äro ledamöterna i kammaren mindre ömsinta än annars och troligen icke mera ömsinta än statsutskottets ledamöter, som varit fullkomligt hårdhjärtade i denna sak.

Utskottet säger: att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke åtgärder böra vidtagas till revision af ofvan omförmälda mellan styrelsen för statens jernvägstrafik samt Stockholm—Vesterås—Bergslagens trafikaktiebolag och direktionen för Gefle—Dala jernväg upprättade kontrakt, äfvensom huruvida ej förenämnda emellan staten och Vexjö—Alfvesta järnvägsaktiebolag afslutade öfverenskommelse må kunna underkastas förändring.

För min del anser jag också, att nyss nämnda kontrakt kan behöfva underkastas en revision. Min hemställan går icke heller ut på att förebygga en sådan revision. Skilnaden emellan mitt förslag och utskottets blir den, att utskottet anser denna sak vara af en sådan betydelse, att en särskild skrifvelse skall derom till Kongl. Maj:t aflätas, och de långa diskussioner, som här i dag hafva förts, visa tydligt, att det är en stor skilnad emellan att besluta en sådan skrifvelse eller icke besluta en sådan. Nu skall jag emellertid icke upptaga herrarnes tid länge; under förhoppning att min ärade motståndare, hr Fränckel, icke heller skall längre än jag upptaga tiden.

Revisorernas anmärkning är i hufvudsak den, att när kontraktet emellan dessa jernvägar år 1879 uppgjordes, öfverenskom man, att för *trenne* tåg dagligen, expedierade på Stockholms norra station i båda riktningarna, Bergslagens jernväg skulle betala 17,000 kronor. Revisorerna säga, att nu expedieras der flera än tre tåg dagligen, alltså är det orimligt, att icke Bergslagens jernväg skall betala mera än dessa 17,000 kronor.

Emot detta ber jag nu att få, först och främst, fästa uppmärksamheten derpå, att jernvägsstyrelsen i sin förklaring har uttryckligen sagt, att den omständigheten, att flera tåg nu expedieras, icke vållar statens jernvägstrafik en större omkostnad än förut, sedan Bergslagens jernväg ökat sitt årsbidrag med 1,000 kronor. Alltså: tågens ökade antal vållar icke statens jernvägstrafik en högre kostnad än förut, sedan detta högre bidrag lemnats.

För det andra betalar Bergslagens jernväg för trafiken och ex-

peditionen icke blott 18,000 kronor, utan dertill 3,197 kronor, alltså något öfver 21,000 kronor och således mera än 4,000 kronor högre än revisorerna vetat om.

För det tredje har Bergslagens jernväg vid Stockholms station gjort jordinköp och vidtagit anordningar för en summa af 231,252 kronor 90 öre. Af alla dessa anordningar begagnar sig statens jernvägstrafik, och den har deraf både nytta och gagn, icke mindre än Bergslagens jernväg.

Det är således trenne saker, som icke statsrevisorerna nu omnämmt: den årliga afgiften har ökats, jernvägen betalar dessutom ett icke obetydligt bidrag för trafiken, och denna jernväg har vid Stockholms station en jordegendom, hvaraf, äfvensom af åtskilliga andra anordningar, statens jernvägstrafik har gagn.

Jag har förut sagt, att jag icke anser det vara obilligt, att det nu gällande kontraktet revideras, men jag anser, att man icke bör derom skrifva till Kongl. Maj:t. Detta på den grund, att jernvägsstyrelsen i sin förklaring upplyser derom, att den förehaft frågan om samtrafik emellan enskilda och statens jernvägar i landet i allmänhet, att den håller på att utarbета gemensamma grunder för en dylik trafik och att den inom årets slut kommer att inför Kongl. Maj:t framlägga dessa grunder. Alltså, äfven om icke Riksdagen skrifer till Kongl. Maj:t om denna sak, blir den i alla fall föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, och ett förslag till revision kommer att framläggas inför Kongl. Maj:t inom detta års slut.

Det synes mig därför, som det icke vore skäl att nu skrifva till Konungen i denna sak, och att besluta en sådan skrifvelse synes mig innebära ett alltför starkt understrykande af att villkoren i kontraktet mellan dessa tvenne kontrahenter böra betydligt förändras.

Om nu min motståndare säger, att vid samtrafik mellan enskilda jernvägar får man betala mycket mera, än staten i föreliggande fall fordrar, så är detta riktigt, men för att icke behöfva begära ordet en gång till — det skall jag under inga förhållanden göra — ber jag att få säga, att staten i allmänheten uppför sig och bör uppföra sig på ett väl så honnett sätt som de enskilda jernvägsstyrelserna emot samtrafikerande jernvägar, och då, efter allt hvad jag kan förstå, statens jernvägstrafik icke lider något af denna samtrafik med Stockholm—Vesterås—Bergslagens jernväg, ber jag att få yrka bifall till reservationen. Jag har aldrig under min riksdagstid begärt någon votering, och alldeles säkert skall jag icke heller göra det i denna fråga.

Herr Fränkel: Jag antager, att kammaren af det referat, som förekommer i utskottets betänkande ur revisorernas berättelse, i hvad det rör denna fråga, skall finna, att utskottets majoritet haft grundad anledning att framkomma med det skrifvelseförslag, som här nu föreligger, och jag ber att, särskildt emot den siste talaren, få påpeka, att om en skrifvelse för de två andra jernvägarne skall aflätas, och det har den siste talaren själf tillstyrkt, i det föreliggande syftet, så är det alldeles gifvet, att särskildt detta jernvägsbolags förhållande till staten *måste* i skrifvelsen förekomma. Man kan ju

Ang. vissa mellan staten och enskilda bolag uppförda kontrakt i afs. å jernvägstrafik.
(Forts.)

*Ang. vissa
mellan sta-
ten och en-
skilda bolag
uppgjorda
kontrakt i
afs. å jern-
vägstrafik.
(Forts.)*

icke neka till att, just hvad han själf påpekade, derigenom kontraktet med denna jernväg i första rummet kommer att understrykas, och att detta varit utskottets mening. Om något kontrakt kan anses vara allt för billigt så är det just det kontrakt, som här föreligger emellan Vesterås—Bergslagens jernväg och staten om gemensamt begagnande af Stockholms station. Att utskottet nu, så enhälligt som jag nämnde, framkommit med sitt förslag i denna fråga, beror naturligtvis på de siffror, som här i betänkandet förekomma. Jag ber att få påpeka, att detta kontrakt daterar sig från år 1879, och att vi nu hafva år 1894. På denna tid är det väl bekant, att betydliga förändringar egt rum i trafiken på Stockholm—Vesterås—Bergslagens jernväg. Den trafik, som detta bolag nu bedrifver på Stockholms station, är så betydligt större än förut, att redan af detta skäl en revision torde vara af behovet påkallad.

Jag delar gerna med reservanten den åsigt, att statens jernvägar icke böra, då privata jernvägar inkomma till en station, der begära allt för stora afgifter, i fall nemligen dessa jernvägar tillföra staten en trafik, som sedan på statens jernvägar skall forslas vidare. Här är emellertid det säregna förhållandet rådande, att, hvad Stockholm—Vesterås—Bergslagens jernväg beträffar, den största delen af trafiken stannar i Stockholm. Herrarne se af de siffror, som föreligga ur revisorernas berättelse, att de belopp, hvarom här är fråga, äro sådana, att det icke kan anses tillräckligt med den ökning af 1,000 kronor, som tillkom för de tvenne lokaltågen. Man har redan af dessa siffror en grundad anledning att nu begära en revision, som, enligt min tanke, komme att medföra summor, som icke äro jemförliga med dem, som här af den siste ärade talaren blifvit anförda.

Jag tog mig friheten att inför utskottet relatera en siffra, som förekommer vid behandlingen af Kongl. Maj:ts proposition om vissa enskilda jernvägars inlösande af staten. Det berör nemligen de villkor, på hvilka Göteborgs—Hallands-banan får tillträde till Bergslagens jernvägsstation i Göteborg. Jag ber att få nämna dessa villkor. De voro först vid banans anläggning bestämda till ett konstant bidrag af 250,000 kronor och derutöver en årlig afgift af 17,000 kronor. Nu ha på grund af den ökade trafiken villkoren bestämts från den 1 januari 1893 så: att denna årliga afgift skall höjas från 17,000 kronor till 50,000 kronor. Deraf torde kammaren finna, att det äfven i det här omordade fallet icke gäller några småsummor, utan att frågan är af stor ekonomisk betydelse för statens jernvägar.

Då den ärade reservanten icke har någonting emot att skriva till Kongl. Maj:t beträffande de två andra jernvägarnes kontrakt, så får jag antaga, att han troligen icke vill drifva sin lokalpatriotism så långt, att han för denna jernväg kan önska ett undantag. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande paragraf yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Billing*, att kammaren ville

godkänna det förslag, som innefattades i hans vid paragrafen fogade reservation.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

§ 15.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§§ 16—18.

Lades till handlingarna.

§ 19.

Herr statsrådet friherre von Essen: Jag har redan haft tillfälle att yttra mig rörande denna punkt. Jag kan icke neka till att det föreföll mig litet oväntadt, att denna mans embetsställning skulle vara ett hinder för att han skulle blifva använd såsom rådgifvare i telegrafstyrelsen, då hans embetsställning just gifver anledning till att man har skäl att hos honom finna den duglighet och den juridiska insigt, som är så behöflig för de svåra frågor, som der förekomma.

Om ersättning åt en expeditionschef för juridiskt biträde åt telegrafstyrelsen.

Då jag tillstyrkte Kongl. Maj:t, att denna person måtte dertill anmodas emot ett, enligt min tanke, ganska obetydligt arvode, har jag funnit det vara till stor nytta för telegrafverket att använda just honom. Det var också därför, som jag vid en föregående punkt, den femte, ansåg, att den princip, som då skulle fastslås, om motiveringen blifvit antagen, hvilket den lyckligtvis icke blef, skulle lägga hinder i vägen för Kongl. Maj:t att använda honom för sådant ändamål. Jag kan icke inse, att hans embetsställning utgör något hinder, då han, såsom expeditionschef inom kansliet, såsom sådan har minst att göra på sin tjänst, och man kan väl icke säga, att, därför att han af sin tjänst icke är upptagen till fulla tiden, han skall vara skyldig att, utan ersättning, förrätta andra göromål än dem, som ingå i hans tjänstgöring.

Herr Casparsson: Utskottet har ansett, att en expeditionschef borde vara så upptagen af sitt embete, att han icke hade tid att tjänstgöra såsom juridiskt biträde uti ett administrativt verk. Så länge den ifrågavarande personen, hvarom revisorernas anmärkning handlar, beklädde ett lägre embete, ansåg jag för min del, att det icke mötte något hinder att mottaga ett dylikt uppdrag, men att bibehålla en expeditionschef såsom juridisk rådgifvare tyckes mig, i likhet med utskottets öfriga ledamöter, vara väl långt gånget.

Efter härmed slutad öfverläggning lades den nu föredragna paragrafen till handlingarna.

§ 20.

Om redovis-
ning för ett
anslag, som
jag åter måste
upptaga kammarens
tid ett ögonblick,
men jag anser
uppburits af
chefen för
byggnadsar-
betet å nya
hofstallet.

Herr statsrådet friherre von Essen: Jag ber om ursäkt, att jag åter måste upptaga kammarens tid ett ögonblick, men jag anser mig böra upplysa, huru förhållandena äro med afseende å professor Jacobsons anställande såsom byggnadschef för hofstallet.

Då Kongl. Maj:t hos riksmarskalksembetet begärde att få förslag i ämnet med afseende på den skyldighet, som skulle honom åläggas, och den ersättning, som borde honom lemnas, föreslog riksmarskalksembetet, att han skulle få hvad han sjelf begärt, nemligen 6,000 kronor om året samt 1,200 kronor för extra biträden, alla de år, under hvilka hofstallsbyggnaden fortgick. Jag kan nämna för kammaren, att då uppgörelse slutligen träffades med professor Jacobson, prutade jag ned beloppet till 6,000 kronor in alles, deraf 5,000 kronor skulle beräknas såsom arfvode åt honom och 1,000 kronor disponeras för extra biträden, hvilka 1,000 kronor icke nämndes »högst», utan ansågos af honom kunna disponeras och användas efter behag. Det blef således en nedsättning i det belopp, som riksmarskalksembetet ifrågasatt och han sjelf begärt.

Dertill kommer, att afsigten var, att byggnadstiden skulle räcka ett år längre än som skedde. Den förkortades, såsom herrarne veta, ett år, och hade professor Jacobson icke drifvit på arbetet så, att det gick undan med större fart, så hade det dröjt ett år till, och han skulle då kommit i åtnjutande af ytterligare ett års arfvode.

Jag har velat upplysa om detta och att således, då summan bestämdes, det icke var fråga om att han behöfde redovisa dessa 1,000 kronor.

Herr Casparsson: Det kan ju anmärkas här, att utskottets motivering är temligen skarp. Utskottet säger, att »det funnit den afgifna förklaringen i hög grad otillfredsställande». Detta kunde ju mildrats något, men den egendomliga uppfattningen har gjort sig gällande hos den, som afgifvit förklaringen, att om någon redovisning skulle ifrågakomma, borde vid anvisandet af anslaget otvifvelaktigt hafva föreskrifvits, att denna anslagssumma skulle utgå med »högst» 1,000 kronor. Denna förklaring ansågs inom utskottet så egendomlig, att man kunnat med skäl säga, att förklaringen vore »högst» otillfredsställande. Men i stället för att använda superlativus, har man använt positivus: »i hög grad» otillfredsställande.

Hvad nu aflönningen till ifrågavarande person beträffar, har han, enligt de upplysningar, som meddelats inom utskottet af en person, som deltagit i statsrevisionen, enligt kongl. brefvet af den 13 december 1889, rätt att, såsom byggnadschef för hofstallet, uppbära ett arfvode af 5,600 kronor och derjemte till biträdande kontrollör ett belopp af 1,800 kronor årligen och vidare egde denna byggnadschef rätt att till arfvode åt tillfälliga biträden årligen disponera ett belopp af 1,000 kronor, sammanlagdt således en summa af 7,800 kronor. Nu har utskottet icke kunnat anse annat, än att revisorer-nas anmärkning, att för dessa 1,000 kronor till tillfälliga biträden, hvilket belopp blifvit utanordnad och qvitteradt, borde lemnas nå-

gon redovisning, är fullkomligt riktig. När då ingen annan förklaring afgifvits än den, att anslaget skulle hafva varit »högst», har utskottet icke kunnat undgå att på densamma fästa Riksdagens uppmärksamhet och anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes vidtaga den åtgärd, hvartill omständigheterna kunna föranleda.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Om redovisning för ett anslag, som uppburits af chefen för byggnadsarbetet å nya hofstallet.

(Forts.)

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren utskottets i föreliggande paragraf gjorda hemställan.

§ 21.

Lades till handlingarna.

§§ 22—24.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 25.

Lades till handlingarna.

§ 26.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 27.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 29 nästlidne mars och den 3 innevarande månad bordlagda betänkande n:o 12, i anledning af väckta förslag om vissa förändringar i grunderna för allmänna bevillningens utgörande, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda betänkande hemställt

Justerades två protokollsutdrag för detta sammanträde.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 10,05 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Fredagen den 6 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollet för den 29 sistlidne mars.

Upplästes ett inkommet läkarebetyg, så lydande:

Brukspatron *Hugo Tamm* lidande af magtarmkatarr kan på grund deraf under de närmaste dagarne ej lemna sin bostad, hvilket härmed på heder och samvete intygas.
Stockholm den 5 april 1894.

E. G. Johnsson,
m. d.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag
dels till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 15, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående af-söndring af jord från Wisborgs kungsladugård och hospitalslägenheten Kohagen till mötesfält för Gotlands infanteriregemente och Gotlands artillericorps;

n:o 16, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till utgiftsstat för postsparbanken;

n:o 17, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående be-redande af lånemedel till utveckling af statens telefonväsende; och

n:o 19, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående be-viljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar;

dels till Riksdagens skrifvelse, n:o 18, till fullmäktige i riks-gäldskontoret, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående be-redande af lånemedel till utveckling af statens telefonväsende.

Anmälades och bordlades

sammansatta bevillnings- och lagutskottets betänkande n:o 3, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 3, med förslag till förordning angående husbondes eller arbetsgifvares ansvarighet för tjenares eller arbetares personliga utskylder;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 40, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 227 § sjölagen;

n:o 41, i anledning af väckt motion angående upphäfvande af fideikommissstiftelser i fast egendom på landet;

n:o 42, i anledning af väckt motion om ändrad lagstiftning rörande oäkta barns arfsrätt;

n:o 43, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse af 49 § i förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871; samt

n:o 44, i anledning af väckta motioner om ändring i 32 § värnpliktslagen; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 1, angående ifrågasatt skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om stadgande af svårare påföljd för oloflig försäljning af vin och maltdrycker i vissa fall.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 4 i denna månad bordlagda memorial och utlåtanden n:is 31—34 äfvensom lagutskottets samma dag bordlagda utlåtande n:o 39.

Herr *Treffenberg* afgaf en motion, n:o 26, angående revision af skogslagstiftningen m. m.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle bland utskottsbetänkandena sättas främst de, som denna dag bordlagts första gången.

Kammaren åtskildes kl. 3,10 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
